

# Матусин оберіг

**Автор:**

Світлана Талан

Матусин оберіг

Светлана Талан

Олеся рано стала сиротою. Листи – ось і все, що лишилося їй від мами. Дівчинка живе лише цими листами. Тільки вони і подруга Карина допомагають Олесі пережити труднощі: пияцтво батька, жорстокість мачухи, ненависть зведеного брата. Одного разу Олеся приїздить із Кариною до Северодонецька і там зустрічає Ігоря. Два серця еднаються в танці кохання. Але настає буремний 2014 рік, Ігор йде добровольцем в АТО... Чи зустрінуться закохані знову? Доля наготувала їм випробування часом та відстанню. Та справжнє кохання здатне подолати все....

Світлана Талан

Матусин оберіг

Збіг прізвищ та імен прошу вважати випадковим

\*\*\*

А й правда, крилатим ґрунту не треба.

Землі немає, то буде небо.

Немає поля, то буде воля.

Немає пари, то будуть хмари.

В цьому, напевно, правда пташина...

А як же людина? А що ж людина?

Живе на землі. Сама не літає.

А крила має. А крила має!

Вони, ті крила, не з пуху-пір'я,

А з правди, чесноти і довір'я.

У кого – з вірності у коханні.

У кого – з вічного поривання.

У кого – з щирості до роботи.

У кого – з щедрості на турботи.

У кого – з пісні, або з надії,

Або з поезії, або з мрії.

Людина нібито не літає...

А крила має. А крила має!

Ліна Костенко

Частина перша

Розділ 1

Олеся поцілувала маму в щічку. Дівчинці здалося, що в неньки, яка лежала в ліжку, покотилася сльоза та завмерла в неглибокій зморшці під оком. Олеся провела пальчиком по обличчю жінки, і він справді став мокрим.

- Матусю, ти плачеш? - дівчинка подивилася на маму синіми озерцями очей.

- Ні, донечко, ні! - сказала їй жінка. - Тобі, мое сонечко, здалося.

На безкровному, восково-жовтому обличчі хворої майнула ледь помітна усмішка. Чоловік, який стояв поруч, потай від дівчинки витер зволожені очі й поклав долоню на плече Олесі.

- У тебе слізка, - промовило дівча, розглядаючи свій вологий пальчик.

- То, напевно, порошок в око потрапила, - жінка знов усміхнулася донечці.

- У тебе справді нічого не болить? - сині оченята дивилися пильно.

- Справді нічого не болить, - запевнила мати.

Жінка простягнула худеньку руку до Олесі, і тремтячі тонкі пальці ледь торкнулися кругленької дитячої щічки. Дівчинка відчувала, що ненька хоче щось іще сказати їй, і запитально дивилася на неї. Мама усміхалася, але якось незвично, сумно.

- Мамусю, присягнися, що в тебе все добре, - попросила Олеся й долонькою притиснула до щічки мамину прохолодну руку.

- Лесечко, справді, усе добре, - лагідно й тихо промовила жінка. - Іди, доню, спати, уже час.

- На добраніч, матусю, - сказало дівча й поцілувало неньку в щоку.

Олесі страшенно не хотілося йти у свою кімнату, але вона знала, що мама хвора і їй потрібно відпочивати. Дівчинка зітхнула й усміхнулась до матері.

– Доброї ночі, – побажала їй жінка й подивилась услід довгим сумним поглядом.

– На добраніч, – сказала Олеся й послала матері повітряний цілунок, дмухнувши на долоньку.

Дівчинка неохоче пішла до своєї кімнати. Вона ввімкнула світло, вдяглась у піжаму, забрала ляльку Марійку з тумбочки. Її улюблениця була все ще в літньому сарафанчику, бо тепла сукня, яку Олеся з мамою почали шити для неї, так і не була закінчена.

– Будеш спати зі мною й не змерзнеш, – сказала ляльці Олеся та поклала її на своє ліжко.

Дівчинка вимкнула світло, і в тихій кімнаті гучно протупотіли дитячі ніжки від дверей до ліжка. Олеся обняла Марійку, натягнула ковдру аж до очей. Раніше мама її вкладала щовечора спати. Перед сном читала книжку або просто сідала на краєчок ліжка, і вони довго розмовляли стишеними голосами. Потім ненька дбайливо вкривала свою доню ковдрою, цілувала й бажала спокійної ночі. Узимку мама захворіла й незабаром уже не ходила на роботу. Спочатку Олеся навіть раділа з того, що жінка чекала вдома її повернення зі школи, на кухні пахло чимось смачненьким і не доводилося самій розігрівати обід у мікрохвильовій печі. Аж до вечора мама була поруч із нею, і дівчинка тішилася з того. Вони разом готували вечерю, і ненька детально розповідала й показувала Олесі, як готувати ту чи ту страву. Дівчинці це подобалося, і вона відчувала себе майже господинею на кухні. Вони жартували, куховарячи, і так було їм весело! Якось мама сказала:

– Олесю, чоловіки без нас померли б із голоду! Їм легше піти до крамниці, купити заморожені пельмені та зварити, ніж самим щось приготувати вдома, тож, якщо я буду в лікарні, тобі доведеться самій готувати їжу для тата. Тепер ти розумієш, чому я тебе навчаю хазяйнувати?

Мама підморгнула Олесі, і вони довго сміялися. Згодом мама навчила Олесю користуватися пилососом і пральною машинкою, показала, як акуратно заправляти після себе ліжко, навчила заплітати косички. Дівчинці така мамина школа настільки подобалась, що вона майже перестала бігати гуляти на вулиці з подружкою Ніною. Лише коли мама почувалася зле, вона силоміць змушувала Олесю піти до подруги.

Останні кілька днів ненька не вставала з ліжка. Олеся все допитувалася, що в неї болить, але мама постійно віджартувалась.

– Просто заслабла, – завжди відказувала вона, коли дівчинка надокучала її питаннями.

Але Олесю важко обманути – вона чула, як зітхали сусідки, коли стиха гомоніли про те, що «страшна хвороба в Яни» і «треба ж такому горю статися, а дитина ще зовсім мала!» І тато ходив похмурий та невеселий, а коли мама злягла, то взагалі став мовчазний і сумний.

Олеся повернулася на бік і задивилась у вікно. Там, на вулиці, скаженів вітер, розгойдував стару яблуню, вона скрипіла, і той скрип був схожий на людський тужний плач. Яблунева гілка раз по раз стукала у вікно, немов просила прихистку в хатньому теплі, та вітер не чув її плачу – він вив пововчи й безжально розхитував беззахисну яблуньку. Олеся натягла ковдру на вуха, щоб не було чути того виття за вікном, і заплющила очі. Їй стало сумно, незатишно. Хотілося побігти в кімнату до мами, як колись, залізти до неї в ліжко, почути лагідний голос і спокійно заснути в її теплих обіймах, але не можна: мама хвора, і їй потрібен спокій. Дівчинці хотілося плакати, але вона згадала, як повчала ненька:

– Не треба плакати, бо ти засмучуєш мене, і я буду плакати разом із тобою.

Олеся не хотіла, щоб мама плакала, їй найбільше подобалося чути її сміх. Дівчинка усміхнулася, згадавши веселу маму, обняла міцно Марійку й незабаром заснула.

Уранці Олеся прокинулася від людських голосів, які долинали із сусідньої кімнати. Вона, не знімаючи піжами, пішла подивитися, хто там розмовляє. Дівчинка прочинила двері й зупинилася на порозі: кімната була повна чужих людей. Одна із жіночок, помітивши Олесю, швидко пішла їй назустріч, узяла за руку й майже силоміць завела назад у кімнату.

– Дитинко, тобі туди не можна, – схлипнувши, промовила вона. – Зараз твого батька покличу.

Олеся відчула, що трапилось якесь лихо. Вона висмикнула свою ручку і скрикнула:

- Пустіть! Я хочу до мами!

Жінка не встигла й рота розкрити, як Олеся забігла до матеріної кімнати й крізь натовп жінок прослизнула до ліжка. Від побаченого вона залякла на місці. На заправленому ліжку лежала її мама, гарно вбрана, чомусь у хустці, зі складеними на грудях руками.

- Мамо, - тремтячим стишеним голосом покликала Олеся.

Мама була не схожа на її колишню веселу, смішливу і красиву маму. Перед Олесєю лежала ніби інша жінка із завмерлим восковим обличчям і заплющеними очима.

- Нема у тебе мами, дитинко, - зітхнула якась бабця. - Померла твоя мама.

- Ні! - закричала Олеся. - Ви брешете! Це неправда!

Дівчинка стиснула кулачки й почала гамселити ними ненависну чужу злу бабцю. Вона плакала, била й била кулаками стареньку, потім - жінку в чорній хустці, увесь час кричачи, що вони їй брешуть. Прийшов батько, підхопив доньку на руки, поніс до її кімнати. Олеся кричала, пручалася, била батька по обличчю, по голові й голосно плакала. Чоловік схопив її в обійми та притиснув до себе.

- Тихо, сонечко, тихо, - промовляв він стишеним голосом, - не треба так, уже нічого не зміниш.

- Ви всі брехуни! - промовила спересердя дівчинка і схлипнула. - Мама не могла померти! Вона не могла мене покинути! Не могла! Вона мене любить, а ви всі - злі!

- Так, Олесю, мама тебе любить, але вона була хвора, дуже хвора, - тихо промовив батько, послабивши обійми, коли донька перестала пручатися. - І вона не померла, а...

- А що? - Олеся подивилася батькові прямо в очі.

Він не витримав того погляду, утупив очі в землю, тяжко зітхнув.

- Тепер мама буде на небі, - сказав ледь чутно.

- Чому не зі мною?

- Вона завжди буде з тобою, у твоїх думках, у твоєму серці.

- Я хочу до мами, - знову повторила дівчинка.

- Зараз ти вдягнешся і побудеш у сусідки. Добре?

- Чому?

- Бо в тата багато справ, - пояснив він, перевдягаючи дівчинку, - я впораюсь і заберу тебе. Домовилися?

- Можна я візьму Марійку?

Батько кивнув на знак згоди. Він хотів узяти Олеся на руки, але дівчинка заперечила:

- Я вже доросла.

Чоловік узяв за руку доньку, провів повз натовп жінок, що були біля її мами. Олеся вже не плакала. Вона мовчки пройшла кімнатою, вийшла надвір, слухняно подибала за батьком до сусідчиної хати, переступила поріг, витерла ноги, привіталася.

- Ти, Олеся, побудеш тут, - сказав батько, знявши з доньки курточку, - а потім я прийду по тебе.

- Я ще побачу маму? - спитала Олеся.

– Так, – кивнув головою батько й швидко пішов із хати. Як тільки не намагалася сусідка тітка Ліда розговорити дівчинку – усе марно. Сіла на стілець біля вікна, обняла свою ляльку й дивилась у вікно. А там лив дощ, і геть нічого не видно було. Тітка намагалася погодувати Олесю – та ніби не чула її, так і просиділа до вечора. Коли за вікном споночіло, жінка роздягла Олесю, поклала спати у своїй хаті. Дитина не противилась, не зронила жодного слова – слухняно лягла на велике тітчине ліжко, обняла ляльку й заплющила очі.

Погода змилостивилася, і на похоронах не бешкетував вітер, навіть дощ стих. Олеся мов залякла на кладовищі біля матеріної труни. Мама їй здавалася чужою жінкою, яка вбралась у мамин одяг і прикинулася нею. Коли почалося прощання, жінки заплакали, запричитали, завили, по Олесиних щоках покотилися великі горошини сліз. Дівчинка плакала по-дорослому, душею, не зводячи очей із завмерлого, незвичного обличчя матері. Олеся сама підійшла ближче до труни, поцілувала в щоку матір. Вона була холодна і якась чужа.

– Матусечко, прощавай, – стиха промовила дівчинка, і навколо неї ще голосніше затужили й запричитали жінки.

Дівчинка заглянула в могилу – вона була глибокою та страшною. Колись їй наснився сон, де була майже така ж глибока яма, страшна і холодна, а тепер у таку мають покласти її маму.

– Їй там не буде холодно? – спитала Олеся в батька, який міцно тримав її за руку.

Труну опустили на саме дно ямки, й Олеся туди з острахом зазирнула. Батько промовчав, і дівчинка сказала:

– Моя бідна мама! Їй там буде холодно і самотньо.

– Ні, Олесю, мама тепло вдягнена, – відповів батько, витерши шапкою очі.

– Ходімо додому, – сказала Олесі тітка Ліда і взяла дівчинку за руку.

– А тато? – запитала дитина.

– Він зараз прийде.

Увечері Олеся знову сиділа біля вікна з лялькою в руках. Вона мовчки дивилась у непроглядну темінь, ніби намагаючись розгледіти постать найріднішої людини. Батько сів поруч, обняв дитину за плечі.

- Олесю, сонечко, у тебе є я, і ми маємо разом навчитися жити...

- Без мами? - тихо і сумно промовила дівчинка.

- Так, - зітхнув батько.

Чоловік помовчав, намагаючись знайти доречні слова, але вони десь застрягли, грудкою здавили горло. Він тяжко підвівся, вийшов із кімнати і за мить повернувся назад.

- Олесю, у тебе незабаром день народження, - сказав чоловік.

- Я знаю. Першого травня, але не хочу дня народження без мами, - промовила дівчинка, не відриваючи погляду від вікна.

- Мама тобі дещо залишила.

- Мені?! - дівчинка повернула голову. - Що саме?

- Ось це!

Чоловік сів поруч, тримаючи в руках товсту паперову теку. Він розв'язав її й дістав товстезний зошит, також на зав'язках.

- Що це? - здивовано запитала Олеся.

- Бачиш, тут написано «Олесі, моїй донечці»? - вказав він на запис на зошиті. - Щороку у свій день народження ти будеш відкривати один лист і читати, що там мама тобі написала, - пояснив батько. - Бачиш, перший аркуш заклеєний, і ти не можеш його розкрити раніше свого дня народження.

- Чому?

– Бо тут мама написала «Відкрити Олесі у день її восьмиліття». Незабаром тобі виповниться вісім років, й у свій день народження ти матимеш право розклеїти папір і прочитати. Коли тобі буде дев'ять рочків, ти прочитаєш наступний запис, і так будеш робити щороку.

– А зараз не можна відкрити?

– Ні, не можна, – відповів батько.

– Але чому? До дня народження чекати так довго!

– Не зовсім. Місяць мине непомітно, і ти матимеш гарний подарунок на свій день народження, – сказав батько, передаючи теку доньці. – Нехай буде в тебе, чи мені сховати?

– Це мое! – чітко промовила дівчинка. Вона підійшла до ліжка й поклала теку під подушку. Марно батько вмовляв дівчинку покласти теку в тумбочку – Олеся не хотіла й на мить розлучатися з нею. Дівчинка вдягла ляльку в теплу сукню з одним рукавом, передяглася сама, лягла в ліжку й попросила батька вимкнути світло. Олеся довго не спала, згадуючи минулий свій день народження. Тоді була поруч мама, ще не хвора, весела і щаслива. Вона спекла тортик, і за столом Олеся задула сім свічок, загадавши бажання.

«І чому я загадала гарно вчитися, а не щоб жила мама?» – думала дівчинка.

Їй стало так тужно, так сумно без мами, що вона гірко й невтішно розплакалася. Щоб не чув батько, Олеся плакала, укритись ковдрою з головою. І лише коли засунула ручку під подушку й торкнулася маминої теки, трохи заспокоїлась і стихла.

## Розділ 2

Кілька днів поспіль Олеся не ходила до школи, і батько не наполягав. Він гадав, що дівчинці треба дати трохи часу, щоб вона оговталася від горя, яке звалилося на неї, намагався частіше спілкуватися з донькою, але вона майже не йшла на

контакт. Олеся весь час тримала при собі ляльку і жодного разу не згадала ані про подружку Ніну, яка час від часу до них заходила, ані про свій клас. Здавалося, що горе скам'яніло, затверділо десь у глибині її душі, і лише великі виразні сині очі дивилися на світ з німим питанням: «Чому так сталося? І де моя мама?» Дівчинка часто залазила на стільчик біля вікна й дивилася надвір. Так вона могла сидіти годинами, ніби чекаючи на повернення матері.

- Чому ти там сидиш? Що видивляєшся, Олесю? - спитав якимось батько.

Він обережно торкнувся плеча дитини і відчув, як воно злегка здригнулося.

- Не знаю, - стонула вона плечима.

- Так не можна. Ти б сходила погуляла, Ніна заходить до тебе щодня.

- Не хочу, - відповіла коротко, не відриваючи погляду від вікна.

- Там нікого нема, - сказав батько, зазирнувши через плече.

- Я знаю.

- І мами ти там не побачиш, - обережно промовив батько.

- Так. Мама померла.

- Добре, що ти це розумієш, - зітхнув чоловік. - То, може, не треба дивитись у вікно, де... де нікого немає?

Олеся різко повернулася, скочила зі стільчика, подивилася батькові у вічі. Від того погляду в нього пробігли по тілу сироти.

- Чому?! - скрикнула дівчинка. - Чому вона померла?! Чому мене покинула? Я її так любила!

Очі Олесі наповнилися слізьми, і великі горошини покотилися по щоках. Чоловік обняв дівчинку, вона притислася всім своїм тільцем до нього.

– Мама тебе не покидала, – сказав він якомога спокійніше. – Вона була тяжко хвора, і нічого не можна було вдіяти.

– Чому її не врятували лікарі? – спитала Олеся глухо.

– Є хвороби невиліковні, але мама... вона тебе дуже любила й не хотіла покидати, однак... Так сталося, доню. Мені також її бракує, але ми разом повинні пережити горе й навчитися жити...

– Без неї? Я не хочу! Я хочу до мами.

Остання фраза прозвучала так щиро, по-дитячому, що чоловік на мить завагався, не знаючи, які слова підібрати, щоб утішити дитину, бо в самого на душі була неймовірна туга.

– Я також хотів би бути поруч із нею, – сказав він згодом, – але ти вже доросла дівчинка й розумієш, що цього не буде ніколи. Нам обом важко, але ми не повинні впадати у відчай – мамі це б не сподобалось.

Схоже, що останні слова дійшли до свідомості Олесі. Вона відсторонилася від батька, знову на нього глянули оченята-озерця.

– Ти так гадаєш? – запитала дівчинка, і чоловікові здалося, що доньчин погляд зазирає в його душу, тому він повинен справдити її сподівання.

– Я впевнений у цьому, – відповів він. – Ми повинні жити так, щоб мама була задоволена, так, ніби вона й зараз поруч із нами. Їй не сподобалось би, що ти не ходиш у школу, – він обережно нагадав про закинута навчання.

– Я піду до школи, – заявила дівчинка.

– Ось і добре!

Чоловік хотів погладити дитячу голівку, але Олеся швидко пішла до свого столика, дістала портфель, заходилася складати книжки. Батько потупцювався на місці, але донька вже не звертала на нього уваги – вона була зайнята своїми справами. Полегшено зітхнувши, чоловік тихо вийшов із кімнати. Він ще довго

сидів на ганку й палив цигарки, аж поки не завітала сусідка Лідія.

– Тихоне Павловичу, я тут картоплю з качкою стушкувала, тож подумала, що треба й вас пригостити, – сказала Лідія Василівна, і лише тепер чоловік помітив у її руках каструльку, замотану рушником.

– Та навіщо ви? – зняковів Тихон Павлович. – Я й сам можу готувати.

– Як там Олеся? – спитала жінка, поставивши ношу на ганок.

– Не дуже, – зітхнув чоловік. – Здається, розумом вона сприйняла смерть матері, а ось душею – ні.

– Менші діти, коли ще не усвідомлюють, що таке смерть, легше переживають, а Олеся... Вона доросла не за роками, хоча й невеличка росточком, – сказала жінка й поквапилася піти.

Здавалося, батько з Олесею порозумівся і трохи заспокоївся. Чоловік накрив на стіл, покликав Олеся вечеряти.

«Може, хоча б сусідчиної страви трохи поїсть, – думав він, – бо вже худнути почала, так їсть погано».

Олеся слухняно прийшла, сіла за стіл, зупинила на мить погляд на матиному стільці, подивилася на батька: навіщо, мовляв, кликав?

– Бери ложку, будемо вечеряти, – сказав він.

Дівчинка почала їсти, але було помітно, що її думки десь далеко і вона їсть автоматично. Чоловік знову розхвилювався.

– Смачно? Мені подобається! – награно весело сказав чоловік. – Це тітка Ліда приготувала.

– Не мама, – ніби виринувши із задуми, промовила Олеся. Вона поклала ложку й дивилася на батька. Чоловікові було важко витримати той погляд, і він почав ще швидше працювати ложкою, зосередивши погляд на мисці. – Моя мама померла,

– стиха промовила дівчинка, – значить, і ти помреш? Я залишусь сама?

Батько поперхнувся стравою й закашлявся.

– Доню, ну що ти таке кажеш?! – дорікнув він.

– Ти, як і мама, мене покинеш?! – уже кричала дівчинка. – Ви всі мене покинете, і що я сама буду робити?!

Олеся скинула рукою миску зі стола, та жалібно брякнулася на підлогу, а дівчинка розплакалась і побігла до своєї кімнати. Батько підійшов до Олесі, яка ридала на ліжку, ткнувшись обличчям у подушку.

Він узяв дитину на руки, пригорнув до себе. Усі слова втіхи застрягли десь у грудях, і чоловік лише погладжував доньчину спину, яка здригалася від ридань. Він дав змогу виплакати, аж поки дівчинка не заспокоїлася й тихо промовила:

– Можна я завтра не піду до школи?

– Лише завтра, – погодився батько. – Давай я тобі застелю ліжечко, а ти підивмийся. Домовились?

Дівчинка мовчки пішла до ванної кімнати. Коли повернулася, то побачила, що мамина тека лежить на тумбочці.

– Навіщо ти її чіпав? – одразу кинулася до папки.

– Вона тобі заважає спати, – пояснив батько. – Я лише переклав на ніч, щоб тобі було зручніше.

Олеся поклала теку під подушку.

– Це мое, – сказала вона й заплющила очі.

Тихон Павлович дотримався слова й дав Олесі змогу ще один день побути вдома. Наступного ранку дівчинка сама вдяглася, розчесала волосся й довго намагалася

перед дзеркалом заплести косички. Кілька разів вона їх розплітала, потім починала знову, пригадуючи, як її навчала мати.

– Тобі допомогти? – спитав її батько.

– Я сама! – знову коротке й уперте.

Тихон Павлович відвів доньку до класу, а сам зачекав на вчительку в коридорі.

– Ви вже знаєте? – спитав привітавшись.

– Так, звичайно, – відповіла вона. – Не хвилюйтесь, я намагатимусь бути уважною до Олесі. До того ж, у школі є психолог, тож, якщо ви не будете проти, я відведу дівчинку до нього.

– Будь ласка, я лише «за», – сказав чоловік. – Олеся стала зовсім іншою, і я іноді не знаю, як мені з нею поводитися, що сказати.

Учителька запевнила, що зробить усе можливе, щоб допомогти дитині вийти з такого важкого депресивного стану.

Олеся сіла за першу парту поруч із Ніною. Це було її постійне місце, відколи вона прийшла восени до школи. Тоді її привела сюди мама, радісна, усміхнена, і від того Олесі було спокійно на душі. Зараз учителька щось розповідала, Ніна намагалася щось нашептати подружці на вухо, а Олеся не чула ні одну, ні іншу. Її думки були там, першого вересня, коли вони з мамою йшли до школи, і в Олесі був за плечима новенький портфель, який вони разом купили на ринку...

Пройшли чотири уроки, а сторінки в Олесиних зошитах залишилися чистими – вона так нічого й не писала. Після закінчення занять на неї чекала Ніна, але вчителька відвела Олесю до шкільного психолога. Дівчинка мовчки зайшла до кабінету, сіла на стільчик за стіл.

– Що вам від мене треба? – спитала вона геть не по-дитячому.

– Я хочу з тобою поговорити.

- Про що?

- Про те, що тебе турбує.

Дівчинка відвернулася, і її погляд застиг на вікні. Психолог зрозумів, що з нею буде нелегко.

- Добре, якщо не хочеш розмовляти... - почав він.

- Ви самі знаєте, що моя мама померла! - відрізала Олеся, перебивши чоловіка.

- Можеш просто помалювати, - лагідно промовив він, підсуваючи дівчинці аркуш ватману й олівці.

Олеся різко повернулася, узяла олівці й швидко почала щось малювати.

- Ось! Це все! - сказала вона, подавши аркуш чоловікові.

Дівчинка намалювала могилу з великим хрестом над нею.

- Це - могила мами. Вона там! - сказала Олеся доволі різко. - Я піду й більше до вас не прийду, ви не можете мене сюди тягнути силоміць, не маєте права!

І таки пішла! Наступні дні вчителька намагалася вмовити Олеся піти до психолога, навіть відводила до його кабінету, але дівчинка звідти тікала додому. Вона не виконувала домашні завдання, не відповідала на уроках, і вчителька не знала, що з нею робити. Вона не впізнавала в дитині завжди веселу й комунікабельну колишню Олеся, яка за лічені дні так змінилася. Учителька пропонувала батькові звернутися по допомогу до психіатра, але він був проти.

- Дайте нам ще трохи часу, - попросив Тихон Павлович. - Я спробую ще раз серйозно поговорити з донькою.

Учителька почала щось розповідати про зрив навчального процесу й про те, що Олеся так добре вчилася, а тепер пасе задніх, але чоловік перепросив її та швидко пішов надвір, де на нього чекала Олеся.

- Чому ти не пішла додому разом із Ніною? – запитав він доньку.

- Не захотіла.

- Мені потрібно з тобою поговорити по-дорослому, – сказав він.

- Добре, – погодилася дівчинка.

Тихону Павловичу здалося, що донька навіть не чула, що він їй запропонував, а просто погодилася, бо їй збайдужіло все навколо, і вона часто кивала на знак згоди, аби лише дали їй спокій.

- Олесю, чому ти так поводишся? – почав батько розмову одразу, як прийшли додому. – Ти не хочеш учитися? У тебе погані оцінки, ти не ходиш гуляти з подружкою і почала грубіянити вчительці. Ти вважаєш, що чиниш правильно?

- Скільки днів лишилося до мого дня народження? – запитала Олеся.

«Схоже, що вона мене знову не чула», – подумав чоловік і відповів:

- Тиждень.

- Це цілих сім днів, – чи то спитала, чи констатувала дівчинка.

- Так, сім днів. А що?

- Я чекаю, коли можна буде почитати лист від мами.

- Прочитай зараз, якщо так кортить.

- Не можна! Мамі це б не сподобалось.

- Їй багато чого б не сподобалось! – не стримався Тихон Павлович. – Вона була б засмучена, якби побачила твої зошити або те, як ти мовчиш, коли тебе викликають до дошки!

– Сім днів, – задумливо промовила дівчинка. – Тату, рідненький, прошу тебе! Дозволь мені ці сім днів побути вдома! Благаю тебе! – Олеся кинулася до батька, схопила його за руки, зазирала в очі.

– А тоді що зміниться? Ти будеш поводитися чемно? Учитимеш уроки?

– Я зроблю все, що ти накажеш, – благала дитина, – лише не посилай мене до школи сім днів!

– Гаразд, – чомусь погодився батько.

Олеся подякувала й поквапилась у свою кімнату. Тієї ночі Тихон Павлович довго не міг заснути. Він прихопив із собою пачку цигарок і вийшов надвір. Над ним було розлоге чорне покривало з міриадами світних зірочок, на душі – згусток суму, який не міг розтопити навіть невблаганний наступ теплої весни.

Він думав про дружину, яку безмежно кохав, поруч із якою був щасливий десять років. Також не йшла з думки донька – маленька копія його коханої жінки, дружини, вірної подруги. Вона дивилася на нього очима Яни...

### Розділ 3

Цьогоріч Олеся чекала першого травня, як ніколи раніше. Її мучила нетерплячка – дуже вже хотілося прочитати мамин лист. Бажання було настільки великим, що дівчинка вже не чекала на святкування та подарунки, на другий план відійшли навіть спогади про ті щасливі дні народження, коли вони були всі разом за святковим столом, коли вона раділа подарункам і з задоволенням дмухала на торт зі свічками.

Того дня Олеся прокинулася рано. Не взуваючи кімнатні капці, босоніж прошльопала до тумбочки і вийняла з шухляди ножиці. Дівчинка зручно всілася на ліжку, розв'язала теку. «Відкрити 1 травня 2002 року», – прочитала Олеся на першій сторінці. Місце відрізу було позначено пунктиром, і намальовані ножиці вказували, де потрібно різати. Олеся обережно відрізала край аркуша й побачила великий конверт. Звідти дівчинка дістала кілька пронумерованих аркушів і

почала читати:

«Моя люба донечко! Найкраща у світі, найгарніша, вітаю тебе з днем народження! Вісім років тому ти з'явилася на цей світ. Звичайно, ти не пам'ятаєш той сонячний день, але я добре пам'ятаю, як ти сповістила про свій прихід голосним криком. Ось такою крихіткою ти була вісім років тому».

Далі була приклеєна маленька світлина, на якій – новонароджена Олеся в пелюшках. У дівчинки очі заслалися слізьми, і вона ладна була розплакатися, але те, що прочитала далі, змусило її оговтатись.

«Лесечко, дитинко, ось тільки не треба плакати! – писала далі мати. – Я буду з тобою говорити, а ти рюмсати? Так не годиться! Я хочу бачити тебе усміхненою, такою, як ти була раніше. Домовились? Я любила тебе всією душею і, коли померло мое хворе тіло, я, як і раніше, продовжую тебе любити душею, бо душа не вмирає. Різниця лише в тому, що я не можу тебе торкнутись і обійняти, але твій настрій, твою любов я відчуваю так, як і колись. Моя душа далеко від тебе, десь там, угорі, але це не заважає мені любити свою донечку й бачити, як вона живе. Твоя душа також продовжує мене любити, а пам'ять береже найкращі спогади про життя, коли ми були разом. Тож, Олесю, не засмучуй мене й не плач. А коли буде погано на душі, то зведи вгору оченятка, подивись на небо і згадай мої слова: мені спокійно, коли ти не плачеш й усміхаєшся. Домовились?»

– Так! – кивнула головою Олеся й поспіхом витерла долонькою очі.

Далі в листі Олеся прочитала про те, що вона має дбати про тата й інколи готувати йому страви, яких навчилася. Мама питала, чи пам'ятає Олеся, як приготувати омлет чи посмажити на пательні картоплю. Звичайно, Олеся не забула й одразу подумала, що й справді потрібно попідкуватися про тата й чимось його порадувати.

– Сьогодні ж на сніданок зроблю для тата омлет! – промовила вона вголос.

Мама ніби й справді бачила, що відбувається з Олесєю.

«Невже моя дівчинка почала гірше навчатися? – питала вона. – Ми ж домовлялися, що ти будеш старанно виконувати домашні завдання, слухати вчительку на уроках, щоб потім стати тим, ким тобі захочеться. Лесечко, постарайся, будь ласка, справдити мої сподівання, – просила мама. – Я знаю, що ти в мене не лише красуня, а ще й розумниця!»

– Я буду гарно вчитися! – пообіцяла дівчинка.

Вона читала далі, аж до закінчення:

«Щороку на свій день народження ти будеш відкривати наступний мій лист до тебе, але впродовж року ти можеш перечитувати цей лист, коли захочеш. Пам'ятай, що я люблю тебе, мое сонечко! А зараз тобі від мене поцілуночок!»

На останньому аркуші листа – відбиток губ матері. Олеся вперше за останні дні усміхнулася, уявивши, як мама нафарбованими помадою губами торкається папірця. Дівчинка торкнулася губами відбитка:

– Дякую, матусю! Я люблю тебе!

Тихон Павлович почув, що донька прокинулася раніше за нього, і розхвилювався. Він швидко підвівся з ліжка, одягнувся й хотів зайти до Олесиної кімнати, але дівчинка вже була у ванній. Чоловік чув, як вона чистила зуби, умивалася, відкрила кран з водою та швидко пішла на кухню.

– Доброго ранку, Олеся, – сказав батько, здивовано спостерігаючи за тим, як Олеся дістала яйця з холодильника й узялася готувати омлет. – Може, доню, я сам?

– Ні, я сама! – сказала вона, подивившись на батька. У неї був зовсім інший вираз обличчя: здавалося, повернулися давно забуті усмішка, рум'янець на щічках та жвавий погляд виразних очей. Олеся вправно поставила пательню на плиту і згадала про фартушок. Він висів уже не перший день на кухні, на тому місці, де його залишила колись мама. Дівчинка зняла його, і на мить смуток промайнув на

її щойно повеселілому личку. Вона зітхнула й зав'язала фартух.

«Доню, ти маєш допомагати татові по господарству, бо тепер лишилася єдиною його помічницею, – дівчинка дослівно згадала слова матері. – Не змушуй тата нагадувати тобі щоранку про те, що маєш чистити зуби, умиватися, застилати своє ліжко, прибирати в кімнаті й іноді готувати сніданки собі й татові».

Усе, чому навчила її мама, вона пам'ятає, а якщо забуде, то знову прочитає її листа. Олеся підсмажила омлет, розклала його на дві тарілки. Він трохи порвався на шматки, але не біда – наступного разу вийде краще. Олеся запросила батька снідати.

– Доню, що тобі подарувати на день народження? – поцікавився за сніданком батько.

– Мікрохвильову піч, – Олеся здивувала відповіддю.

– Піч?

– Так. Стара вже не працює, а я буду в пічці розігрівати їжу, і це зекономить мені час, – по-дорослому сказала дівчинка.

– Може, якусь сукню чи кофтинку?

– Ні, не треба! – чітко відповіла Олеся. Вона налила томатний сік у дві склянки, одну з них поставила перед батьком. – Мушу про тебе піклуватися. Пий, він корисний.

Чоловік був так здивований різкими змінами в поведінці доньки, що поперхнувся напоєм. Олеся була чи то занадто весела, чи то чимось збуджена, і він розгубився, не знаючи, як оцінювати такі зміни. Дівчинка поквапилась у свою кімнату, сказавши батькові, що його черга мити посуд, бо вона звечора не встигла зібрати портфель до школи. За мить Олеся була вже вбрана.

– Тату, ти не забудеш купити мікрохвильову піч? – запитала вона.

– Ні, обов’язково сьогодні куплю! – пообіцяв він.

– У мене буде ще одне прохання.

– Я слухаю.

– Тату, ти зможеш поставити замок на мою тумбочку, щоб я могла її замикати ключиком?

– Можу. Але навіщо? То твоя тумбочка, і я туди не заглядаю.

– Там будуть лежати листи від мами, – пояснила дівчинка. – Їх ніхто не має права читати. То мої листи.

Батько пообіцяв поставити замок, й Олеся сама пішла до школи.

– Доброго дня! – привіталася вона з учителькою й навіть їй усміхнулася.

Олеся сіла за першу парту, приготувалася до уроку й підійшла до вчительки.

– Ви зможете мені давати додаткові завдання? – спитала її. – Мені потрібно наздогнати згаяне.

Учителька здивувалася таким різким змінам у поведінці дівчинки й радо погодилася їй допомогти. Тепер Олесі потрібно було дочекатися Ніну.

«У кожній дівчинки твого віку є подружка, – писала їй мама, – і ти не виняток. Дівчатка спілкуються одна з одною, часто довіряють свої дівчачі маленькі таємниці. Ніхто не хоче відчувати, що таке самотність, тому дружба – порятунок від почуття самотності».

Коли Ніна зайшла в клас, Олеся підійшла до неї й спитала, чи можуть вони піти додому зі школи разом. Ніна зраділа тому, що Олеся знову з нею розмовляє, і прошепотіла, щоб не почула вчителька:

– Я тобі таке після школи розкажу!

Ніна таємниче усміхнулася, заінтригувавши Олесю. Після занять подруга зачекала, поки Олеся візьме додаткові завдання додому, і дівчатка пішли разом. Вони давно дружили, хоча були зовсім різні. Олеся здавалася молодшою на кілька років, бо Ніна була вищою чи не на півголови, але мала поганий зір, тому сиділи вони за першою партою. Ніна любила керувати й часто поводитися з подругою так, ніби вона не однокласниця, а старша подруга. Олеся не ображалася, коли Ніна починала командувати, а її прохання часто були схожі на наказ. Тиха й скромна Олеся поруч із подругою відчувала себе більш упевненою й не боялася навіть хлопчаків, які могли її обізвати чи навіть дати стусана – вона знала, що Ніна може за подругу навіть полізти в бійку, знаючи, що сама дістане на горіхи.

Дівчатка йшли поруч, як раніше, розмахуючи портфелями, а згори на них синню дивилося травневе небо. Уперше Олесі не було так тужно й самотньо, і дівчинка розуміла, як їй допомагає мамин лист.

– Що ти робитимеш удома? – спитала вона Ніну.

– Саме це я хотіла тобі розказати! – сказала Ніна й озирнулася. Навколо нікого не було, але вона все одно стишила голос. – Піду гуляти з Анжелкою з п'ятого А.

– Так вона ж старша від тебе! – Олеся здивовано поглянула на Ніну. – Ти з нею вже дружиш?

В Олесиному голосі прозвучали нотки розчарування й навіть образи, але подруга того не помітила.

– Так це ж класно! Уяви, вони мене прийняли до своєї компанії!

– Хто це «вони»?

– Анжелка й хлопці з шостого класу збираються на пустирі біля старої школи, – майже пошепки сказала Ніна. – Я також із ними там тусуюсь.

– І вони кажуть на тебе Мала? – з іронією сказала Олеся.

– Та яка різниця? Головне, що я там уже як своя! – із захопленням розказувала дівчинка. – Хлопці приносили пиво, й Анжелка також пила з ними.

– А ти?

– А що я? Так, зробила ковток, щоб не прогнали, – і все. Гидке! А ще вони там курять! Але дивись, щоб нікому!

– Ти ж мене знаєш! – ображено сказала Олеся й додала: – А я гадала, що ми побудемо разом.

– Ще встигнемо, а сьогодні не можу!

Олеся повернула у свій провулок. Батько був на роботі, тож дівчинка передяглася й одразу взялася за домашні завдання. Як виявилось, вона й справді багато чого пропустила. Робити уроки самій було незвично, але дівчинка знала, що потрібно звикати до нового життя – так хоче її мама, й Олеся змусила себе зосередитися на завданнях. Коли все закінчила, узяла маленький ключик, просунула в нього товсту шовкову нитку й повісила на шию. Тепер її тумбочку, де лежить мамина тека, ніхто не зможе відчинити. Олеся хотіла пообідати, але передумала. Вона відімкнула замок і дістала мамин лист.

«Доню, посади мої улюблені квіти мальви, – просила мама. – Ти знаєш, де вони ростуть: у садку ліворуч, понад довгим парканом. Ці квіти самі можуть насіватися, але трапляється так, що вимерзають узимку, тому я збрала для тебе насіння».

Олеся усміхнулася, розглядаючи малюнок червоної мальви, який зробила для неї мама. Дівчинка знайшла у шафці насіння квітів, пішла в садок. Вона спушила землю й висіяла насіння. Олеся добре пам'ятала, як вони щовесни з мамою разом сіяли квіти, а потім дівчинка мірялася зростом з високими мальвами, які швидко росли й завжди обганяли її. Мама зривала квітку й прикрашала доньчині коси, а потім вони разом робили з квіточок лялечки в різнобарвних сукнях. Знову сум огорнув дівчинку, і їй хотілося розплакатися, але вона згадала мамині слова, звела очі вгору, туди, де так далеко від неї була матуся. Над дівчинкою синіло високе прозоре небо. Олеся усміхнулася кутиками вуст чи то небу, чи мамі, але

усмішка вийшла якась сумна-пресумна.

#### Розділ 4

До кінця навчального року Олесі вдалося надолужити згаяне в навчанні, і дівчинка думала про те, що мама пораділа б разом із нею. Почалися літні канікули, й Олеся мала більше вільного часу, щоб гуляти з Ніною, але подружка все частіше бігала до старшої компанії. Олесі було неприємно від того, і, можливо, вона образилася б на Ніну, але мама їй написала:

«Може трапитися так, що одна з твоїх подружок почне дружити зі старшою дівчинкою. Ти повинна її зрозуміти, бо в такому віці дівчатка можуть захоплюватись якоюсь старшокласницею – і це природно. Твоя подружка захоче наслідувати старшу дівчинку, може, навіть спробує стати в чомусь схожою на неї, якщо навіть поведінка її не заслуговує похвали. Ти можеш або зблизитися з іншою подружкою, або зачекати, поки захоплення старшокласницею мине, або просто продовжувати спілкуватися зі своєю подружкою, як і раніше, і не перейматися тим, що вона більше часу проводить не з тобою. Домовились? Не перейматися!»

Олеся терпляче чекала, поки Ніна натусується зі старшими й прийде до неї.

У червні Тихон Павлович узяв відпустку, і дівчинка раділа з того, що зможе більше часу бути з ним, а не на самоті, але в перший же вечір батько зайшов до хати, і донька відчула, як від нього тхне перегаром. Раніше він міг випити, але то траплялося дуже рідко й то на свята. Вона питально подивилася на батька, той не витримав погляду, сів на стілець, почав роззуватися.

– Не дивись так на мене, Лесько, – язик у батька заплітався. – Мене ніхто, ніх... ніхто й ніколи не має права засуджувати... Яюсь так.

Олеся мовчки пішла до своєї кімнати. На столі в кухні холонула смажена картопля, але дівчинка до неї не доторкнулася того вечора. Не став вечеряти й батько. Олеся чула, як він гучно гепнувся на ліжку і вмить голосно захропів. Вона

заглянула в кімнату – батько спав в одному черевіку. Олеся зняла його й поставила біля дверей.

Уранці батько попросив Олесю сходити в магазин і купити кефіру. У черзі дівчинка чула, як пліткували жінки про її батька.

– Кажуть, що Тихон почав потихеньку випивати, – стишеним голосом сказала одна жіночка. – Та воно й зрозуміло: таке горе звалилося, а тут ще й дитина мала лишилася.

– Так про неї і дбав би, бо сирота ж! – заперечила їй інша. – Казали люди, що на роботі випиває.

– Так тож щоб донька не знала й не бачила!

– А якщо попруть із роботи? Де зароблятиме? Дитину потрібно чимось годувати й одягти.

– Шкода, якщо зіп'ється Тихон! – зітхнула жінка. – Гарний чоловік!

– Якщо гарний, то довго сам не буде. Знайдеться на вдівця якась жінка.

– І то так! Не вік же йому вдівцем бути!

Жінки перевели мову на інше, а Олеся купила кефір і майже побігла додому. Батько на кухні їв холодний борщ. Він поглянув на розчервонілу доньку і спитав, чи все в неї гаразд.

– Тату, ти п'єш горілку? – одразу спитала вона, гепнувши пакетом кефіру об стіл.

– Я? – чоловік поклав ложку на стіл, витер рушником губи. – Ти про вчорашнє? Та ні, Олесю, то я з хлопцями трохи відмітив відпустку.

– Ти не будеш більше пиячити?

– Ні, – винувато всміхнувся він, – не буду.

Почута в магазині розмова не давала спокою дівчинці. Вона не хотіла, щоб її батько став таким, як інші п'яниці. Олеся боялася їх і сторонилася чоловіків, які завжди голосно матюкалися і від яких смерділо. Дівчинка навіть уявити боялася, що таким може бути її любий батько. Звичайно, Олеся не хотіла, щоб у їхньому домі господарювала чужа жінка. Навіть одна думка про мачуху її лякала. Вона вирішила, що потрібно ще більше проявляти турботу про тата, і тоді він не буде пиячити. Того ж дня дівчинка взялася прибирати в хаті. Вона мела, шкребла, пилососила, до блиску натерла віконне скло, збрала татів одяг і вкинула у пральну машинку. Поки одяг прався, Олеся заходилася готувати вечерю, і коли батько прийшов з городу, у неї все блищало, а на плиті стояла каструля зі свіжим супом, приправленим кропом і зеленою цибулею.

- Ти все це сама зробила? - батько здивовано оглянув кімнати.

- Так! Сама! - Олеся задоволено всміхнулася.

- Яка ж ти молодчинка! - похвалив він доньку.

Того вечора Олеся, ще раз перечитавши мамин лист, заснула задоволеною. Її страхи й сумніви розвіялися. Їй наснилася мама, уперше після смерті. Вона надула багато різнокольорових повітряних кульок і дала їх Олесі. Дівчинка тримала кульки за довгі нитки і побігла з ними по росяній зеленій траві. Ось уже вона ледь торкається ногами травички, кульки набирають швидкість, піднімаються вгору, й Олеся вже зовсім відривається від землі. Вона летить угору, а внизу - зелені дерева, квітучі луки і її мама. Постать мами зменшується, віддаляється, й Олесі стає лячно, коли вона перестає бачити маму.

- Матусю! - у відчаї скрикує вона і прокидається.

За вікном уже ранок, грайливі перші промінчики падають на підлогу. Олеся опиняється в реальності, яка набагато жорстокіша, ніж сон, але знову кутається в ковдру й заплющує очі. Вона хоче продовження сну, схожого на прекрасну казку, де всі барви набагато яскравіші, ніж у житті, де є її любя мама. Сон уже не йде, і дівчинка ще трохи ніжитьсь в ліжку, прислухаючись до звуків у кімнаті. Зачинилися вхідні двері - напевно, тато пішов на город, поки не спекотно. Олеся неохоче диває на кухню. На столі - порожня немита миска. Батько вже поснідав і кудись пішов. Дівчинка набрала у відро води й пішла полити мальви, що вже зійшли й виструнчилися попід парканом. Вона полила їх і поглянула на город -

батька там не було.

День для Олесі тягнувся довго. Ніна до неї не забігала, а батько повернувся пізно ввечері. Він довго не міг відчинити двері, потім хотів сісти на стілець, щоб роззутися, але впав на підлогу і виматюкався. Дівчинка дивилася на нього з німим докором: батько знову був п'яний як чіп.

- Не дивись на мене очима Яни, - розібрала вона з його нечіткої мови.

Сльози бризнули з дитячих очей, і дівчинка побігла у свою кімнату. Олеся довго й невтішно плакала, укритись ковдрою з головою, а потім не могла заснути - боялася п'яного батька. Вона чула, як він пішов на кухню, натикаючись на меблі, щось бубонів собі під ніс, потім було чути, як упала на підлогу каструля, і батько довго матюкався. Уже й небо засвітилося зорями, а дівчинка не спала. Лише за північ вона забулась у тривожному сні...

Олеся мала намір прокинутися рано, щоб застати вдома тата й нагадати йому про обіцянку не пиячити, але коли розплющила очі, уже високо піднялося сонце і батька вдома не було. Дівчинка зайшла на кухню. На підлозі у великій плямі супу лежала каструля, яку впустив батько. Вона все прибрала, посмажила яечню, без апетиту поїла й пішла до Ніни.

До будинку подружки Олеся не заходила - покликала її з вулиці. Ніна вибігла босоніж, заспана й нечесана.

- Ти чому так рано? - протерши очі, запитала вона. - Не спиться?

- Поспиш тут! - сказала Олеся. - Татко знову напився.

- Ну то й що? Мої щодня п'ють, і я вже звикла. Тебе батько сп'яну не бив?

- Що?! - Олеся здивовано поглянула на Ніну. - Бив?

- П'яні завжди б'ються, - спокійно пояснила Ніна. - Мені дістається, якщо потраплю під гарячу руку й не встигну з дому вибігти. Особливо батько звіріє. Знаєш, які в мене бувають синці?

- Я бачила, але ж ти казала, що впала з гойдалки й забилася.

- А що я мала казати? Що мої батьки, алкаші, дубасять мене? - посміхнулася Ніна. - Соромно таке розповідати. Якщо твій тебе не гамселиць, то вже добре.

- Гроші проп'є. За що житимемо?

- А ти не знаєш, де їх узяти? - Ніна хитрувато примружила очі.

- Ні.

- Дурненька! Коли нажереться до всирачки й засне, то понишпори в кишенях, витруси все, що там лишилося.

- А... Якщо дізнається, що я вкрала? - розгублено промовила Олеся.

- Дізнається? - засміялася Ніна. - Та наступного дня п'яниці вже нічого не пам'ятатимуть!

- Навіть не знаю, - стонула плечима Олеся. - Я ніколи нічого не крала.

- Та хіба то крадіжка? Ти візьмеш гроші, щоб було чим його годувати, коли вийде із запою. Тоді ще дякувати тобі буде! Ось побачиш!

Олеся задумалася. Можна було погодитися з Ніною, бо якщо батько й надалі пиячитиме, то дійсно проп'є всі гроші, але як узяти чуже? Стати крадійкою?

- Чого так скисла? - Ніна штовхнула подругу під бік. - Ходімо десь погуляємо! Ось тільки шльопки вдягну!

Того вечора батько знову напився. Він плакав, пригортаючи до себе доньку:

- Лесько, як мені тепер жити? Чому так сталося? Сироти ми з тобою, сироти! Пробач свого непутящого батька. Я - свиня! А ти... Ти в мене розумниця. Ось тільки погано, що ти на Яну схожа. Викапана мати!

– Не чіпай маму! – Олеся спалахнула й відштовхнула батька.

– Іди геть! – скрикнув чоловік.

Олеся злякано здригнулась і пішла в кімнату. Коли батько заснув на підлозі, не діставшись до ліжка, вона, переборюючи страх, підійшла до нього, просунула руку в кишеню. Там лежали кілька зіжмаканих купюр. Тремтячими руками дівчинка забрала більші, залишивши дріб'язок. Гроші пекли вогнем, і Олеся швидко заховала їх у тумбочку, замкнула її й лягла в ліжку. Дівчинка довго не могла заснути. Їй здавалося, що батько прокинеться, помітить пропажу і прийде її бити. Цього не сталося – батько нічого не помітив.

## Розділ 5

Червень тягнувся для Олесі надто довго. Щоранку її тато обіцяв не пити, потім швидко забував про свою клятву. Дівчинка все менше часу проводила з подружкою і ставала все сумнішою. Іноді до неї навідувалася сусідка. Тітка Ліда пригощала Олесю чимось смачненьким, гладила по голівці, непомітно змахувала сльози з очей і йшла додому. Олесі не подобалось те, що тітка її жаліє, але вона намагалася бути чемною, дякувала жінці й терпляче чекала, поки та, пожалівши «бідну сирітку», ішла геть.

Олеся часто перечитувала мамин лист, папірці якого швидко почали стиратися на згині, тому дівчинка їх обережно складала в конверт. Аркуші не раз були зрошені сльозами, і деякі букви розпливлися, але Олеся вивчила напам'ять кожне слово, яке їй написала мама. Вона доглядала за мальвами, що швидко росли, тяглися вгору до сонця. Дівчинка виходила в садок, милувалася рослинами, виривала бур'янці, а потім виносила низенький ослінчик, сідала в тіні дерев і довго-довго дивилася на небо. Десь там, далеко-далеко, її мама. Вона бачить свою донечку згори. Олеся добре пам'ятала, що ненька просила її не плакати, а всміхатися – і дівчинка усміхалася. Їй подобалося спостерігати за хмарками. Іноді вони були схожі на кудлатих баранчиків, які напаслись на луках і тепер граються в «доганялки». Потім баранчики перетворювались на білих гігантських пташок, які, розправивши великі крила, повільно плывуть небом. Олеся могла дивитися на небо годинами, і її фантазія не мала меж. Дівчина уявляла, що мама також бачить хмарки-картинки, різниця лише в тому, що спостерігає за ними згори...

Коли у батька скінчилася відпустка і він вийшов на роботу, Олеся трохи повеселішала. У неї з'явилася надія, що тепер він не пиячитиме. І справді, її тато приходив додому стомлений, вечеряв, потім виходив надвір і мовчки сидів на ганку, подовгу смалячи цигарки. Вихідними він знову йшов до своїх почарківців і напивався. І знов Олеся рятував мамин лист. Дівчинка вкотре його перечитувала, хоча й знала кожне слово. Те читання було як розмова з матір'ю: воно надавало їй сил і наснаги для того, щоб дитина йшла вперед, не знаючи, що життя приготувало їй чергове випробування...

## Розділ 6

Вона вперше з'явилася в їхньому домі напередодні новорічних свят.

– Раїса Іванівна, – відрекомендувалась Олесі жінка, що прийшла разом із батьком.

Дівчинка оглянула її з ніг до голови. Велика, товста, вона поруч із довготелесим та худим батьком мала занадто огрядний вигляд.

«Схожа на нашу шафу з одягом або на велику гору», – подумала Олеся.

Раїса Іванівна заходилася господарювати на кухні. Вона понюхала в каструлі картоплю, яку відварила Олеся, і невдоволено поморщила носа.

– Треба щось свіженьке приготувати! – бадьоро промовила жінка й викинула картоплю в помийне відро.

– Я її щойно зварила, – несміливо зауважила дівчинка.

Раїса Іванівна невдоволено глипнула на дитину й одразу змінила вираз обличчя.

– Дитинко, тьотя Рая знає, що каже, – промовила улесливо.

Олесі не подобався її вдавано лагідний, навіть солодкий голос. Дитячим серцем вона відчула нещирість. Те кругле червоне обличчя з м'ясистим, схожим на

картоплину носом могло змінюватися в одну мить. Господарюючи на кухні, жінка розмовляла з дівчинкою. Коли щось тітці не подобалось, її обличчя червоніло від невдоволення, але вона могла посміхнутися до Олесі. Дівчинка спостерігала, як тітка вдягла мамин фартух, а батько допомагав їй і аж сявав від задоволення.

– Я піду до себе, – промовила Олеся, не в змозі дивитися, як чужа тітка витирає свої товсті пальці маминим фартухом.

– Лесечко, ми зараз будемо разом вечеряти, – весело повідомив батько.

– Я не голодна, – відказала Олеся й пішла.

З того дня Раїса Іванівна почала частенько до них навідуватися. Олесю тішило лише те, що батько вже не пиячив із друзями й на вихідних бував удома. Раїса Іванівна все більше відчувала себе повноправною господинею в їхній оселі, і дівчинка була змушена змиритися. Одного разу тітка взялася прибирати в її кімнаті.

– Не треба, я сама! – сказала їй дівчинка й хотіла забрати з рук жінки пилосос.

– Відійди! – тітка грубо її відштовхнула.

– Це моя кімната! Мама мене навчила прибирати, – уперто повторила Олеся, не відпускаючи руку.

– Іди геть! – знову відштовхнула її жінка так, що Олеся поточилась і ледь не впала. – І що це за мода замикати тумбочку?! Де це бачено, щоб у селі тримали речі під замком?! Що там у тебе? Золото мати залишила?

– Не ваше діло! – спалахнула Олеся.

Раїса Іванівна штовхнула ногою пилосос так, що він поїхав по кімнаті й уперся в стіну. Жінка присіла навпочіпки біля дівчинки, узяла її руками за плечі.

– Де ключик від тумбочки, Олесю? – солодко проспівала, ніби щойно не ладна була зірвати свій гнів на дитині. – Я знаю, що він у тебе, а мені конче потрібно поприбирати, витерти пилюку, у твоїй тумбочці також...

Жінка ще щось говорила, але Олеся її вже не чула. Уся її увага була спрямована на обличчя Раіси Іванівни. Зблизька дівчинка побачила в Раіси Іванівни вуса. Справжні, як у дядьків, тільки світліші! Від дихання волосинки над губою ворушилися, як живі, і дитина не могла відірвати від них здивованого погляду. «Вусата Гора», – подумала Олеся й усміхнулася кутиками вуст.

– Ти наді мною насміхаєшся?! – гримнула Раіса Іванівна й боляче трусонула Олеся за плечі. – Де ключ, я тебе питаю?!

– Пустіть мене! – злякано промовила дівчинка, коли цупкі товсті пальці жінки боляче вп'ялись у її передпліччя.

– Негідниця! – жінка попустила руки, але пообіцяла: – Я все одно заберу в тебе той клятий ключ! Ось нехай лише батько повернеться додому! Геть розпустили дитину. – Пилосос знову загудів і витягнув довгий хобот. Олеся наостанок встигла почути: – Пороти треба її, а не по голівці гладити та жаліти!

Дівчинка, як ошпарена, вискочила з кімнати, вибігла на кухню й лише тоді торкнулася рукою ключика на мотузці, пересвідчившись, що Вусата Гора його не відбрала. Доведена до відчаю, Олеся побігла до Ніни.

– Я її ненавиджу! – з порога випалила вона подружці.

– Кого?!

– Вусату Гору! – відповіла Олеся й розказала Ніні про вуса жінки.

Подруга довго сміялася.

– Нічого нема смішного, – провадила Олеся, трохи заспокоївшись. – Знаєш, як я злякалась? Ні, не вусів, а того, як вона в мене вчепилася пальцями. Вона злюка!

– А де ти бачила добру мачуху? Мачухи всі злі, – діловито пояснила Ніна.

– Хіба вона мені вже... мачуха? – Олеся здивовано округлила очі й подивилась на подругу.

- Вусата Гора вже спала з твоїм батьком?

- Як... спала? - Олеся закліпала очима.

- Ну так, як сплять чоловік із жінкою. Не знаєш чи що?

- Чому не знаю? Знаю, - дівчинка почервоніла, хоча й до кінця не второпала, що має на увазі Ніна. - Напевно, спала.

- Значить, Лесько, у тебе вже є мачуха! - підбила підсумки Ніна й порадила: - Але ти не переймайся! Буде образати - не мовчи, пожалійся батькові. Це в мене рідні батько й мати, пожалієшся одному - від другого отримаєш мемелів.

Олеся не стала ябедничати й нічого батькові не розповіла, але страх від того, що Вусата Гора може відібрати ключик, з того дня поселився в ній. Дівчинка намагалася оминати жінку й не потрапляти їй на очі, щоб менше спілкуватися. Відтоді мамин лист вона перечитувала лише ввечері у своїй кімнаті перед сном або тоді, коли Раїса Іванівна до них не приходила.

## Розділ 7

Незадовго до Різдва Раїса Іванівна почала ретельно прибирати в усіх кімнатах. Вона прала фіранки, постільну білизну, витирала пил, чистила снігом килимки. Приходила ледь не щодня, приносила пакети з харчами й розпаковувала їх у холодильник.

- На свято познайомишся зі своїм братом, - якимось заявила Вусата Гора. - Сподіваюся, що ви потоваришуете.

- У мене немає брата, - заперечила Олеся.

- Тепер буде! - сказав їй батько.

Олеся взагалі не любила хлопчаків. У школі вона спілкувалась із багатьма дівчатками зі свого класу та з паралельного і майже ніколи – з хлопчиками. Хіба що іноді з Іванком. Він гарно вчився, був акуратним, іноді допомагав Олесі в навчанні, особливо з математики, яку дівчинка не дуже любила. Інші хлопчики вважали його занудою й не завжди приймали у свої компанії, але то із заздрощів. Іванко займався бальними танцями, і, напевно, хлопчики заздрили його успіхам та красивим партнеркам, з якими той танцював. Олеся іноді уявляла себе на місці танцівниць, у красивому блискучому вбранні та лакових черевичках на невисоких підборах. Інші хлопчики для Олесі були забіяками та бешкетниками, які тільки й можуть, що посміятися над нею або й штурнути в плече. Звісно, бойова Ніна завжди за неї заступалася, але від того хлопчики не ставали кращими в її очах. Олеся спробувала уявити, який буде в неї брат, але, окрім розбишакуватого, розхристаного хлопчика з брудом під нігтями й неохайним виглядом, нічого в голову не йшло, тому вона з хвилюванням чекала свята.

На Святий вечір Олеся з батьком розклали в кухні великий стіл, застелили його білою скатертиною. Гості не забарилися. Раїса Іванівна поважно внесла своє велике тіло у двері, й аж тоді Олеся побачила за нею хлопця. Він був старший за дівчинку, опецькуватий, із веснянками на носі.

– Доброго вечора! – привітався він, знявши шапку.

Мав русяве волосся з рудим відтінком. «Майже рудий!» – подумала Олеся. Чомусь саме руді хлопчики здавалися їй найбільш нахабними та забіякуватими. За столом Костя сидів біля Олесі, і вона крадькома його розглядала. Він із таким апетитом наминав качку, смажену з яблуками, ніби його рік не годували. Пальці були жирні, і по бороді стікала цівка жиру. Олесі стало гидко, і вона відвернулася.

– Чому сидиш як засватана? – звернувся Костя до Олесі. – Їж, сестричко!

– Я їм, – стиха промовила дівчинка й поклала собі на тарілку курячу гомілку.

Почути, як її називають сестрою, було незвично, й Олеся не могла визначитися, чи їй це приємно, чи ні, тому почала спостерігати за батьком і Вусатою Горою. Вони пили горілку, чаркувалися, голосно і збуджено розмовляли. Ніхто нікого не вітав, не дарував подарунки, і складалося враження, що за столом зібралися не з нагоди Різдва, а просто щоб багато і смачно нажертися й напиться. Олесі стало

сумно. Вона почувалася зовсім чужою й нікому не потрібною за цим столом, де всі пили, голосно прицмокували, смакуючи стравами, брязкали чарками, ложками та виделками.

- Їжте, дітки, не соромтеся! – час від часу припрошувала Раїса Іванівна. – Усе свіженьке, сама готувала!

Олеся згадала минулорічне Різдво, коли вона ще не знала, що на них чекає попереду. Мама з татом не пили горілки, натомість була купа подарунків для кожного. Усі тоді раділи й веселились, а зараз тато вперше на Різдво їй нічого не подарував. Їсти Олесі перехотілося, і вона тихенько вислизнула з-за столу. Здавалося, що її зникнення ніхто з присутніх не помітив...

Олеся з нетерпінням чекала свого дня народження. Їй не хотілося ніяких подарунків, привітань, тортів і повітряних кульок – лише б швидше прочитати послання від мами. Того дня вона прокинулася рано. День обіцяв бути сонячним і світлим. Ранні пташки вже співали дифірамби новонародженому дню, і крізь відчинене вікно долинали їхнє веселе різноголосся. За вікном бував цвітом садок, розносячи навколо запахи свіжості, солодощів і самої весни. Ясно й весняно було на душі в Олесі. Дівчинка усміхнулася травневому ранку, випурхнула з-під ковдри й ключиком відімкнула дверцята тумбочки. Обережно, як найціннішу у світі річ, вона дістала мамину теку, прихопила ножиці та зручно вмостилася на ліжку.

«Ніби для маленької, – усміхнулась Олеся, поглянувши на рівну, відмічену під лінійку, пунктирну лінію відрізу. – Мені вже дев'ять років!» – подумала вона, обережно чикаючи ножицями.

«Вітаю, мое сонечко! Моя кохана, мила, любя, моя найкраща дівчинко у світі!» –

прочитала Олеся перші слова маминого листа. Як не стримувалася, але на очі навернулися сльози. Так лагідно і з любов'ю ніхто її не називає вже другий рік поспіль. Вона вже ладна була розплакатися від чулості, побачивши привітання з днем народження, але прагнула прочитати все до кінця, до останньої крапки. Щоб сльози не застиляли очі, дівчинка втерла їх долонькою й читала далі. Мама писала про школу та стосунки з однолітками:

«Іноді тобі може здаватися, що і школа не така, і вчителька, і твої однокласники. Не переймайся, доню, таке трапляється. Тобі, наприклад, одна людина не подобається, а інша вважає її хорошою. Сприймай людей такими, якими вони є, але вчися відрізняти добро від зла. І головне: не накопичуй у душі образи, не засмічуй її брудом. Душа має залишатися чистою...»

Олеся замислилася. Їй одразу не все було зрозуміло і важко второпати, як зберегти чистою душу, але вона вже знала, що має час для того, аби все це збагнути і зрозуміти. Мама писала їй про стосунки з подружками:

«У тебе є добра подружка? Сподіваюсь, що так. З нею ти можеш поділитися секретом та чимось потаємним? Якщо так, то це добре. Слова “моя найкраща подруга” – не просто звуки, дівчатка твого віку вже знають і вміють цінувати дружбу. Хоча іноді буває, що улюблена подруга товаришує з іншими дівчатками, і тоді стає боляче. Не потрібно робити з цього трагедію. Нехай вона поспілкується з іншими, щоб зрозуміти, що саме ти є її вірною й найкращою подружкою. Погано, коли людина залишається зі своїми проблемами сам на сам», –

прочитала Олеся й одразу згадала Ніну. Вона дійсно часто гуляла з іншими дівчатками, але це не заважало їм спілкуватися й далі дружити. Мама радила, як будувати стосунки з однолітками і ще багато цікавого.

«Моя дівчинко, мені здається, що настав час поговорити про хлопчиків, – прочитала Олеся й зашарілася. – Хто, як не мама, повинен почати з тобою таку розмову? У твоєму віці у дівчаток з’являється зацікавленість ними. І не заперечуй! Напевно, і тобі хтось із них симпатичний?»

«Ніби про Іванка дізналася, – майнула думка в дівчинки. – Я ж нікому про це не розповідала!»

«Якщо ти намалювала сердечко, проткнуте стрілою, з іменем якогось симпатичного хлопчика, то це нормально, – прочитала Олеся, і її щоки спаленіли аж до вух. Так, вона якось намалювала таке сердечко, написала ім'я Іванка, але ж нікому не показувала! – Це означає, що ти – нормальна дівчинка, якій починають подобатися хлопчики. Про закоханість і велике кохання тут казати ще рано, напевно, це прояв твоєї симпатії. Може трапитись так, що твій об'єкт уваги не помічатиме тебе, тож будь готова до такого. А інший хлопчик, навпаки, дістає тебе придирками, смикає за коси, показує язика й навіть насміхається. Знай, доню, що хлопчики не такі романтичні, як дівчатка, тому такою своєю поведінкою можуть показувати, що дівчинка подобається. Складно? Так, життя – складна річ, але я намагатимусь тобі допомогти розібратися...»

У кінці листа – поцілунок, відбиток мамин губ і такі слова:

«Лесечко, пам'ятай, я люблю тебе однаково: коли ти спиш чи коли в школі, коли вдома чи з друзями, люблю тебе, коли ти зразкова дівчинка з янгольським характером і коли показуєш зубки. Мене може засмучувати твоя поведінка, бо вона не завжди може відповідати моїм очікуванням, але я все одно люблю тебе безмежно! Не забувай про це і знай: я завжди поруч із тобою. До нової зустрічі, сонечко, уже за рік!»

– Дякую, матусю, – пошепки промовила Олеся й торкнулася губами відбитку на аркуші. – І я тебе люблю! Дуже-дуже!

На душі в Олесі була суміш суму та радощів. Мама її не забула, вона любить її і знає про життя так, ніби й зараз десь поруч. На мить Олесі здалося, що вона відчула запах улюблених маминих парфумів. Дівчинка навіть озирнулася, чи бува, немає мами поруч, чи не вийшла вона на хвильку з кімнати, написавши їй листа? Навколо нікого, лише сонечко піднялося над землею, заглянуло у квітучий садок, потім у кімнату й пустило до неї свої грайливі промінчики. Олеся понюхала папір. Так і є! Аркуші пахли маминими парфумами! Дитина приклала лист до щоки й довго так сиділа, насолоджуючись знайомим запахом. Аркуші пахли конвалією й весною. Дівчинка поцілувала кожен листочок, де мамина рука старанно вивела кожне слово. Увесь минулий рік мамин лист був порадиником і другом, її надією, рятівним колом, самим життям. Зараз мама подарувала їй ще один рік надії, й Олеся тішилася з того, що тепер можна буде перечитувати

кожне слово, аж поки не вивчить увесь лист напам'ять. Дівчинка не знала, що біда вже чекала на неї, причаївшись десь у темному куточку оселі, там, куди не дісталися світні теплі промінчики весняного сонечка.

## Розділ 8

Щойно закінчився навчальний рік і розпочалися літні канікули, до будинку під'їхав білий мікроавтобус. З нього, важко дихаючи, вийшла Раїса Іванівна, й одразу до неї підтюпцем побіг батько, почав вивантажувати клунки. Олеся спостерігала, як речі Вусатої Гори татко переносив до хати. Дівчинка пішла подивитися, куди саме їх носить чоловік. Клунки лежали в маминій кімнаті, на її ліжку. Олеся згадала, як тут востаннє бачила маму живою, як її тремтячі пальці торкалися доньчиного обличчя. Ненька знала, що вже помирає, і того останнього вечора прощалася з Олесею. Дівчинці стало так сумно! Було боляче дивитися, як повеселілий батько метушиться, заносючи речі, кладе їх на мамине ліжко. Доньці хотілося заснути, потім прокинутися, зайти до мами в кімнату й побачити її живою, нехай і хворою, але щоб живою. Олеся вийшла з кімнати, і батько її зачепив великим клунком.

- Не заважай! - кинув чоловік на ходу.

- Не буду, - сказала дівчинка, але він не чув - помчав по інші речі до машини.

Олеся сходила до Ніни, але, крім п'яного батька, нікого вдома не виявилось, і дівчинка пішла на кладовище. Вони жили на околиці селища, тож дорога була не дуже й далека. Олеся вийшла на прямий шлях до кладовища. Вона не любила сюди ходити. Дівчинку лякали великі дерева, які загрозливо шуміли гіллям, вона боялася, що з кущів навколо кладовища вискочить лисиця або навіть вовк, також її жахали високі хрести. Але цього разу бажання побути наодинці з мамою було непереборним і сильнішим за її страхи.

Олеся здалеку побачила гранітний пам'ятник із маминим портретом, і страх як рукою зняло. Вона пришвидшила ходу і вже за хвилю була біля могили матері. Дитина поцілувала портрет. Він був теплим від сонця. Дівчинка сіла на лавку, яку змайстрував батько, задивилася на рідне зображення. До неї усміхалася щаслива мама.

– Привіт, матусю! – сказала Олеся. – Як тобі там? Ти там, із Богом, а я тут, з татком і Вусатою Горою. Ти ще не знаєш, хто це? Напевно, знаєш – тобі згори все видно, але все одно я тобі зараз розповім...

Донька розказувала, як у їхньому будинку вперше з'явилася Вусата Гора, як вона хотіла відібрати в неї ключик, і зізналася, що ненавидить її.

– Я намагатимуся бути чемною, – пообіцяла Олеся, – але не знаю, чи зможу. Вона справжня злюка! Знаєш, мамо, тобі, напевно, буде боляче це чути, але й мені неприємно... Сьогодні ця тітка переїхала до тата. Вона оселиться у твоїй кімнаті, буде вкриватися твоєю ковдрою, спати на твоїй подушці, і я маю все це бачити й терпіти... Знаєш, як мені важко? Ти знаєш, бо ти – на небі, звідти все видно, але я це повинна пережити й добре навчатися. Мамо, я пам'ятаю кожне слово твого листа.

Олеся подивилася вгору. На глибокій синій небі – лише одна маленька хмаринка, схожа на пір'інку. Десь там, де хмаринка, або навіть ще вище, її любя матуся. Зараз вона дивиться на доньку й усе розуміє.

– Так шкода, що я не можу чути твій голос, – промовила з жалем дівчинка, – але можу прочитати твої листи.

Вона поспостерігала, як хмаринка-пір'інка повільно перетворилася на пінний потічок, і вголос почала читати напам'ять:

«Інколи життя буває не таким, як нам уявлялося або хотілося. Можливо, моя любя дівчинко, і ти стикнешся ще в ранньому віці з його несправедливістю, і перед тобою постане питання “Чому?”. Часом одразу не можна зрозуміти, чому з нами відбувається так чи інакше, але відповідь знайдеться, можливо, трохи пізніше. Мені здається, що потрібно трохи інакше ставити питання. Не “Чому?”, а “Для чого?”, бо в житті нічого не відбувається просто так. Важко мене зрозуміти? Ось дивись, мое сонечко, такий простий приклад. У тебе раптово заболів зуб. Ти ж не питатимеш “Чому?”, бо й так зрозуміло, що в ньому карієс. “Для чого?” Для того, щоб ти його вчасно полікувала. Так і в житті. Усе трапляється для чогось, люди лише не завжди розуміють, для чого. Головне – знайти в собі силу гідно пережити всі життєві труднощі й залишитися людиною».

– Далі, мамо, ти пишеш, що мені важко буде здолати труднощі без підтримки старших, – сказала Олеся, подивившись на материн портрет. – Тепер у нас житиме Вусата Гора, і татко крутиться біля неї, як бджілка біля квітки, а про мене забуває.

Дівчинка замовкла й знову подивилася вгору. Замість потічка на синьому тлі неба вона побачила темну плямку – то завис жайворонок, славлячи новий день своєю піснею.

«Може, то не пташка, а мамина душа? – подумала Олеся. – Ні, мама залишається собою, лише вона не поруч».

– Мені буде нелегко, але я користуватимуся твоїми порадами, – промовила вголос дівчинка. – Саме твої листи мені допоможуть у важкі часи.

Донька попрощалась із мамою, поцілувала її портрет і повільно пішла додому.

Удома був повний розгардіяш: одяг Раіси Іванівни розкиданий, серед нього – речі Кості, мамині речі зібрані у великий прозорий мішок. Дівчинка, проминувши батька та жінку, яка з почервонілим обличчям порпалась у маминій шафі, пішла у свою кімнату, обняла ляльку Марійку і лягла з нею на ліжко. Лялька до цього часу була одягнута в сукню без одного рукава, й Олеся подумала, що мамі не сподобалось би, що вона так і не дошила одєжину. Дівчинка вирішила сходити до тітки Ліди й попрохати її викроїти рукав. Але не зараз, не сьогодні.

Батько зайшов до Олесі лише під вечір. Він сів на краєчок ліжка, погладив доньку по руці.

– Лєсю, ти вже доросла дівчинка, – сказав він, – і розумієш, що маму не повернеш...

– Я знаю, не дитина, – обірвала його Олеся.

– Так, так! – закивав чоловік головою. – Ти маленька доросла дівчинка. Тобі рано довелось подорослішати.

- Тату, що ти мені хочеш сказати? - Олеся подивилася на нього якось по-дорослому. - Те, що Раїса Іванівна буде жити в маминій кімнаті? Це я вже побачила.

- Не зовсім так, - зам'явся батько. - Раїса Іванівна... Вона стане моєю дружиною.

- Замість мами? - задрижав голос у дівчинки.

- Я ж не можу завжди жити сам. У домі має бути господиня, а в тебе - мама.

- Мама?!

Олеся аж підскочила на ліжку, ніби її обдали окропом. Батько тяжко зітхнув.

- Так, мама, - повторив він стиха.

- У мене є мама, двох не буває. Вона мені мачуха, якщо...

- Що якщо?

- Якщо ти вже з нею спав, - Олеся повторила слова Ніни.

- Олесю! - з докором промовив батько й усміхнувся. - Ми з Раїсою Іванівною розпишемося, і вона стане мені законною дружиною.

- Розписуйтеся хоч сто разів! А я тут до чого?

- Можеш не називати її мамою, зви хоча б тіткою Раєю, - сказав батько і, помовчавши, додав: - Поки що.

- Домовились.

- Завтра тітка Рая забере Костика. Він старший за тебе на п'ять років, але я думаю, що ви вживетеся.

- Костя буде жити з нами?

– Звичайно! Він буде спати в маминій кімнаті, а ми з Раїсою Іванівною в нашій спальні, – пояснив батько.

– Зрозуміло! Ви поспите з нею й одружитесь, тоді вона стане мені мачухою, – сказала Олеся. – Я все зрозуміла.

Батько усміхнувся, обняв доньку, але вона легенько від нього відсторонилася. Їй здалося, що він пахне так, як Вусата Гора, а від тої завжди тхнуло борщем і кислою капустою.

– Ти повинна прийняти їх, – сказав батько й почухав лоба.

– Нехай собі живуть, аби до мене не чіплялися, – відповіла Олеся.

– Ось і порозумілися, – невесело промовив чоловік, – а зараз ходімо вечеряти.

## Розділ 9

Перші дні Костя поведився спокійно й тихо, тож Олеся зраділа, що зведений брат їй не дошкуляє. Вона сходила до сусідки, і тітка Ліда викроїла їй рукав для ляльчиної сукні. Удома Олеся взялася його пришивати, коли до її кімнати зайшов Костя.

– Що ти робиш? – запитав він.

– Шию. Чи не бачиш?

– Ти й досі граєшся ляльками? – гигикнув хлопець.

– А тобі яке діло? Іди до хлопців і з ними гасай вулицями.

– Я ще нікого тут не знаю, але встиг заприятелювати з твоєю подругою, вона обіцяла познайомити з деким.

– Ніна? – Олеся глипнула на Костю. – Та познайомить! Там тебе навчать і пиво пити, і курити.

– А ти буцімто не куштувала пиво! – посміхнувся хлопець.

– Уяви собі, що ні! І не смалю цигарки, бо вони смердять!

– У мене є пачка цигарок. Хочеш спробувати? Можу навчити курити, – запропонував Костя.

– У тебе з головою все гаразд?

– Не бзди, Лесько! Твій таточко не дізнається!

– Та йди ти знаєш куди?! – сказала сердито Олеся.

– Сама пішла туди! Коза драна! – розізлився Костя й гепнув дверима.

– Козел! – крикнула йому навздогін дівчинка.

З того дня в них почалися непорозуміння. Олеся намагалася не чіпати Костю, але той за столом наступав їй боляче на ногу й дивився, чи пожаліється вона батькові. Дівчинка мужньо терпіла, хоча іноді від болю на очі наворачалися сльози. Він міг ущипнути її непомітно від батьків або смикнути за косу. Коли вони залишалися вдома самі, Костя кури в садку і, якщо там була Олеся, пускав на неї дим і погрожував розказати батькам, що то вона курить і від неї тхне димом. Дівчинка знала, що Ніна його водила до старших дівчат і хлопців, і він там іноді випивав, але мовчала, хоча хлопець щодня перетворював її життя на пекло.

Усе частіше Олеся йшла з дому і гуляла десь із Ніною. Іноді вони з Іванком ходили на шкільний стадіон або десь подалі від дому, знаходили серед багатоповерхівок гойдалку чи каруселі і там проводили разом час. Якось Олеся зізналась Іванкові, що не може дочекатися, коли почнеться навчальний рік.

– Ти хочеш у школу? – здивувався він.

– Так, хочу.

– Чому? Невже тобі не набридло сидіти за книжками? Учитися?

– Краще вже сидіти на заняттях, ніж бути вдома з так званим братиком, – зізналась Олеся й розповіла дещо про знущання над нею.

З того дня вони з Іванком почали проводити разом ще більше часу. Одного разу їх випадково у дворі побачив Костя зі своїми новими друзями. Хлопці підійшли, штовхнули Іванка в плече й почали кепкувати з них обох.

– Малюк, а ти вже цілував свою крالیю? – хихикнув Костя.

– Що її цілувати, коли в неї ще й цицьки не вирости?! – сказав його друг, і обоє зареготали.

Іванко кинувся до старшого хлопця, але той був набагато більший за нього, ударив кулаком в обличчя. Іванко не втримався на ногах, упав, з носа заюшила кров, але хлопець не хотів так легко здаватися, підвівся і знову кинувся на кривдника.

– Не треба! – Олеся відтягла його вбік.

Вона схопила камінь, замахнулася на Костю.

– А я до чого? – він зробив крок назад. – Дурна чи що?

– Дурна! І зараз голову тобі ним розіб'ю!

– Навіжена! – сплюнув Костя і покрутив пальцем біля скроні. – Зовсім того?

– Та ну їх! – махнув рукою Костин другяка. – Ходімо, нехай милуються голубки!

За вечерею Олеся все розповіла. Костя боляче смикнув її під столом за руку, але дівчинка терпіти далі знущання вже не могла.

– Костику, синку, це правда? – Раїса Іванівна зі співчуттям подивилася на сина. – Ти ображав сестру?

– Ви її побільше слухайте! – сказав Костя. Хлопець набурмосився, й Олеся побачила, як у нього почервоніли кінчики вух. – Вона ще й не таке вигідає. Не хоче, щоб я тут жив – ось і оббріхує мене!

– Це правда! Можете спитати в Іванка, – сказала Олеся.

– Лесю, ти правду кажеш? – запитав її батько.

– Мама навчила мене завжди казати правду.

– Навіть не знаю, – стінула плечима жінка. – На сина ніколи не було нарікань. Я не вірю, що він міг тебе, Лесю, образити.

– Лесю, може, ти того... Трохи вигідала? – невпевнено промовив батько.

– Я не брешу! – спалахнула Олеся, ображена тим, що їй не вірить навіть тато. – Він і вдома мене не раз образав!

– І ти мовчала? – скептично спитала жінка.

– Бо не хотіла ябедничати!

– Вона бреше! – закричав Костя. – Я її й пальцем не чіпав! Мамо, ти мені віриш?!

– Вірю, синку, вірю, заспокойся, – лагідно промовила Раїса Іванівна. – А ти, Лесю, навіщо вигідуєш таке? Обмовляєш свого брата?

– Ви... Ви всі... – Олеся встала з-за столу. – Ви всі мені бридкі! – скрикнула вона крізь сльози й побігла у свою кімнату.

Дівчинка довго плакала, обнявши ляльку. Потім, щоб заспокоїтися, дістала мамині листи й почала їх перечитувати.

Костя помстився Олесі за кілька днів. Дівчинка пішла в садок подивитися, чи не потрібно полити мальви, бо вже кілька днів нещадно палило сонце і стояла спека, коли побачила витоптані квіти. Вона довго й невтішно плакала над

кожним зламаним стебельцем.

– Мої любі, – крізь сльози промовляла Олеся, піднімаючи зламані стебла, – ви ж мали незабаром зацвісти!

Кілька мальв уціліли, і дівчинка спушила навколо них землю, потім полила водою.

– Що мені робити, мамо? – питала вона, звівши очі до неба. – Як із ними жити?

Олеся вирішила помститися Кості. Коли того не було вдома, узяла ножиці й порізала його улюблені джинсові шорти. Зробивши таке, дівчина злякалася своєї витівки. Вона пішла до Іванка й попросила побути з нею до пізнього вечора.

«Коли я повернуся, усі вже полягають спати, – розмірковувала Олеся. – До ранку всі заспокояться, охолонуть і вже не так будуть сердитися».

Вона помилилась. На неї чекали всі і, ледь пустивши за поріг, почали лаяти.

– Ви всі мене ненавидите! – скрикнула Олеся.

Дівчинка затулила вуха долонями й побігла до себе. За нею придибала Вусата Гора. Цупкими руками вона стягнула дитину з ліжка й потягла в куток.

– Тут стоятимеш! – наказала жінка. – Наступного разу поставлю на коліна, – пригрозила, – ще й пшона насиплю на підлогу!

– Раечко, може, не треба? – несміливо запитав батько, зайшовши до кімнати.

– Нічого з нею не станеться! Наступного разу спочатку подумає головою, а не сракою!

– То хоча б недовго стоятиме?

– Поки не попросить вибачення в Костика! – сказала Вусата Гора. – А ти чому приперся? Іди на кухню до хлопця! – гримнула на чоловіка.

Олеся не попросила вибачення і простояла в кутку аж до ранку.

## Розділ 10

Олесині канікули Костя перетворив на справжнє жахіття. Дівчинка майже ніколи не жалілася на нього, бо вже добре усвідомила, що Вусата Гора все одно вигородить свого Костика й усю провину звалить на неї. Донька не хотіла довірятися навіть своєму батькові. Вона бачила, як той дуже швидко стає схожим на зацьковану тваринку. Варто було Раїсі Іванівні зиркнути на нього лихим і невдоволеним поглядом, він одразу замовкав, якимось зіщулювався, згорблювався, ніби намагався зменшитися, стати менш помітним, і в усьому погоджувався із жінкою. Нова дружина крутила ним, як хотіла і коли хотіла, й Олеся не впізнавала свого батька. Колись веселий і добрий, її тато змінювався на очах, ставав схожим на безхребетну амебу. Доньці здавалося, що він навіть боїться Вусату Гору не менше, ніж вона, а з іншого боку, їй було так шкода батька! Дівчинка спостерігала, як часто після вечері чоловік іде в садок, сідає на лавку, де вони колись любили відпочивати разом із мамою, подовгу курить, не помічаючи нічого навколо себе, і стає сумним-сумним. Якимось Олеся спробувала підійти до нього, коли він звично палив цигарку й подумки був не тут, а десь далеко, напевно, у тому минулому, коли поруч із ним була його Яна, яку він у прямому й переносному сенсі носив на руках, а вона дивилась на нього закоханими очима.

- Тату, - Олеся підійшла й легенько торкнулася рукою його плеча.

Чоловік здригнувся від несподіванки, немов прокинувшись від глибокого і щасливого сну, розгублено глипнув на доньку, кинув під ноги недопалок, розчавив його, як ненависну гадину.

- Чого тобі? - спитав він.

- Нічого. Просто хотіла побути з тобою поруч, поговорити, - відповіла Олеся, примостившись на краєчок лавки.

- Говори, - якимось байдуже промовив батько.

- Навіть не знаю, з чого почати.

- Будеш знову жалітися? Костик ображав? Він - хлопчик, трохи старший за тебе, можливо, грубіший, - сказав чоловік. - А ти - ніженка, тому тобі здається, що Костик тебе ображає.

- Здається? - Олеся іронічно посміхнулася. - То ти також вважаєш, що я все вигадую й обмовляю його?

- Не так тих штурханців, як твоїх сліз і шмарклів!

У доньки тьохнуло серце, і від таких слів щось ніби застрягло в горлі. Батько їй не вірить! Він ніколи з нею раніше так не розмовляв! Що з ним сталося? Чому він так змінився, коли в їхньому житті з'явилася Вусата Гора? Куди подівся її чуйний, уважний і люблячий тато? І в кого тепер шукати захисту?

- То що мені робити, тату? - стиха промовила дівчинка.

- Іди спати, Олесю! Бо побачить тітка Раїса тебе тут зі мною - отримаєш знову на горіхи!

- Мені чи обом дістанеться? - спитала Олеся, пильно глянувши батькові в очі.

Чоловік підвів із землі важкий, сумний до болю погляд, подивився на доньку.

- Як ти схожа на свою матір! - зітхнув він.

- І на твою дружину, - сказала Олеся й пішла до хати.

- Покійну, - видихнув батько їй услід.

...До нового навчального року залишалися лічені тижні. Серпень розкидав по садках запашні яблука та груші з ароматами літа, квітів та меду, порозкладав по городах пузаті кавуни та гарбузи, позолотив, налив солодощами соковиті дині. І всі запахи літа: квітів, динь, яблук та грушок - змішав із терпкістю часникових стрілок, зеленню кропу, петрушки та всього того, що виростили дбайливі руки людей.

Олеся вже раділа, що незабаром розпочнуться заняття, вона піде до школи й принаймні півдня не бачитиме Костика, який стиха постійно намагався їй накопостити.

Зрідка Костя й Олеся лишалися самі вдома, і тоді дівчинка намагалася кудись піти з хати. Коли її батько був на роботі, а Вусата Гора пішла в магазин купити хліба, Олеся швидко зібралася, щоб не залишатися наодинці зі зведеним братом, але Костя вже чекав на неї. Він став на шляху дівчинки у вузькому коридорі, загородивши собою вихід.

- Стоп, малявка! - розставив він широко ноги та руки.

- Пропусти!

- А чарівне слово? - Костя нахабно посміхався.

- Будь ласка, відійди, - попросила дівчинка.

- Даси свій золотий ключик - пропущу!

- Не дам!

- Ну й не треба! - пхикнув хлопець. - Дуже потрібні мені твої цяцьки-брязкальця!

Костя пропустив Олеся, не забувши при цьому боляче смикнути її за косу. Дівчинка пішла до Ніни, але її мати сказала, що та ще зранку подалася з подругами на річку, тож Олеся мала намір приєднатися до них. Вона пройшла вже півдороги, коли в душу закралася тривога. Костя лишився сам удома і чомусь саме сьогодні проявив таку цікавість до ключика від її тумбочки. Дівчинка зупинилась у роздумах.

«Невже Вусата Гора підмовила його виманити ключик? - роздумувала Олеся. І раптом її як окропом обдало: - Тумбочка!»

Вона прожогом кинулася додому. Їй по спині били коси, підстьобуючи, мов батоги. Дівчинка спіткнулась, перечепившись за якусь гілляку посеред дороги,

упала, розбила коліно, підхопилась і знову побігла, забувши про біль. Одна коса розплелася, але Олеся не помітила, та й це було для неї зараз неважливо: вона відчула, що може втратити найдорожче – єдиний зв'язок із мамою.

Дівчинка не помилилась. Захекана, спітніла, розпатлана, з розчервонілим обличчям, перелякана та схвильована, вона фурією влетіла до своєї кімнати. Костя стояв навпочіпки біля її тумбочки й викруткою довбався в замок. Кілька дерев'яних трісок уже були на підлозі, й Олеся зрозуміла, що замок ось-ось буде зламано.

– Геть звідти! – щосили закричала дівчинка.

– Ти що, малявка, зовсім страх втратила?! – зле кинув їй хлопець, продовжуючи розколупувати замок.

– Я сказала: відійди звідти!

– Зараз! – кепкував з неї Костя. – Ось тільки побачу твої скарби!

Олеся підбігла до хлопця і спробувала його відтягти за руку, але він відштовхнув її від себе так, що дівчинка впала. Не тямлячи себе від гніву, вона схопила стільчик і з розмаху вдарила Костю, який сидів навпочіпки спиною до неї. Він заволав від болю, й Олеся побачила на голові в хлопця кров.

– Сука! – просичав він, схопившись за голову. – Ти мене вбила!

Перелякана до смерті дівчинка тремтіла, як осиковий листок на вітрі. Розширеними від страху великими очима вона дивилась, як розростається кривава пляма на голові хлопця, як рудувате волосся стає червоним і кров просочується між пальцями.

– Я... Я його вбила... – прошепотіли її губи саме тоді, коли до хати нагодилася Раїса Іванівна.

Жінка запричитала, заойкала й кинулася до сина.

– Це вона! Вона мене вдарила! – Костя тицяв у бік зблідлої Олесі скривавленим пальцем. – Хотіла мене вбити!

– Ой, леле! Потрібно викликати швидку! – заметушилася Вусата Гора. – Дитину ледь не вбили!

Олеся вибігла надвір, сховалась у садку, за розлогим старим кущем смородини. Перелякана дівчинка вже не знала, чого більше боїться: помсти брата, гніву мачухи чи того, що її тепер посадять за ґрати. Її всю лихоманило, пальчики дрібно тремтіли, очі застинали сльози, й Олеся беззвучно, зовсім не по-дитячому, плакала.

Коли швидка поїхала від будинку, забравши Раїсу Іванівну та Костю, Олеся трохи заспокоїлася. Сльози були виплакані, але на душі легше не стало. Дівчинка побачила на великому листку смородини маленьку комаху – сонечко. Посланець сонця, його дитинка, у червоному вбранні з чорними крапинками весело снував по листочку. Сонечко перебралося на кінець листочка і, міцно тримаючись маленькими лапками, швидко бігало по ньому, потім зупинилося на мить, ніби роздумуючи, чи правильним шляхом рухається. Олеся всміхнулася комасі, підставила долоньку й легенько струснула її. Сонечко опинилося на долоні, завмерло, потім почало хаотично снувати в різні боки.

– Не бійся, маленьке! – Олеся нахилила голову й піднесла сонечко ближче до обличчя. – Я тебе не скривджу!

Вона піднесла руку вгору й промовила:

Сонечко, сонечко,

Відчини віконечко,

Та скажи мені,

Де маму знайти?

Комашка вибралася на кінчик вказівного пальця, стріпнула крильцями. З-під червоно-краплистого вбрання визирнули менші темні, майже прозорі крильця.

– Любе сонечко, полети до моєї матусі, – попросила дівчинка сумно і, примруживши очі, додала: – Передай їй, що я – погана донька й тепер буду сидіти в тюрмі.

Сонечко стріпнуло крильцями, злетіло вгору, туди, де серед баранчиків-хмаринок зависло жовтогаряче сонце, і за мить зникло з поля зору.

– Лесю! – дівчинку покликав батько. – Ти де?

– Я тут! – озвалася дівча і сміливо вийшло зі своєї схованки.

Олеся зрозуміла, що довго ховатися за кущем не зможе і що швидше сяде у в'язницю, то краще буде для всіх.

– Де ти була? – спитав батько. – І куди йдеш?

– Я пішла збиратися, – відповіла донька, проходячи повз нього до хати.

– Куди? – чоловік здивовано закліпав очима.

– У тюрму.

Батько ледь помітно усміхнувся.

– Сідай, – показав він на лавку, – поговоримо.

Олеся покійно сіла, поклала долоньки на коліна. Її погляд зупинився на пелені синього літнього платтячка, яке вони колись купували разом із мамою. «Незабаром буду носити смугасту піжаму, – подумала Олеся й зітхнула, – а з платтячком доведеться розпрощатися».

– Чому ти його вдарила? – запитав батько.

– Бо Костя хотів зламати замок у моїй тумбочці.

– Невже не можна було якось усе вирішити мирно? Га?

– Я його попередила, але він не зрозумів. Я захищала своє особисте майно, – упевнено й чітко промовила дівчинка. – Мені пом'якшать вирок за зізнання? Врахують на суді те, що Костя хотів викрасти мої речі?

– Лесю, що ти говориш? – здивовано промовив чоловік. – І звідки така... обізнаність? Такі терміни? Ти ж зовсім ще дитина! Маленька дівчинка!

– «Якій рано довелося стати дорослою», – повторила Олеся слова з маминого листа.

– Який вирок? Ти думаєш, що тебе... Ой, дурненька! – усміхнувся батько й хотів її обійняти, але донька відсунулася від нього подалі.

– Не чіпай мене, – серйозно сказала вона. – Хтось побачить і вирішить, що ми з тобою змовилися.

Чоловік не стримався, розсміявся.

– Тобі смішно, а мені не дуже. Тату, коли мене заберуть до в'язниці?

– Лесю, не мели дурниць. Ніхто тебе нікуди не буде забирати.

– Якщо не заберуть, то мене вб'є або тітка Райка, або Костя.

– Не бійся, нічого тобі не буде, – заспокоїв доньку батько. – Хіба що доведеться вибачитися за скоєне.

Олеся промовчала, але вже твердо вирішила, що краще сидітиме за ґратами, ніж вибачиться перед «братиком». Вона вважала, що має рацію, бо вчинок Кості гидкий, тож справедливість має бути відновлена.

Вусата Гора повернулася додому надвечір. Вона одразу покликала на кухню чоловіка й Олесю.

– Є розмова, – сказала, сідаючи за стіл.

Олеся зрозуміла одразу, що розмова буде важкою й неприємною.

– Ти розбила дитині голову, йому наклали десять швів! – Вусата Гора тикнула товстим пальцем у бік Олесі й свердлила її ненависним поглядом. – Чому?!

– Він хотів зламати замок, – ледь чутно промовила дівчинка.

– Костик тебе бив?

– Штовхнув.

– А ти б відійшла – і все! Якби ти мені пожалілася, то я б сама його покарала.

– Вас не було вдома, – сказала на те Олеся. – До того ж, я його речі не чіпала, а він хотів зламати замок, де мої особисті речі.

– Усе! Мій терпець уривається! – скрикнула Раїса Іванівна й так гепнула кулаком об стіл, що Олеся від несподіванки аж підскочила на місці. – Потрібно цьому покласти край, а то ви повбиваєте одне одного!

– Олесю, я ж просив тебе не сваритися з братом, жити мирно, – промимрив собі під ніс чоловік.

– Іди звідси геть! – шумно видихнула Вусата Гора, і її великі груди піднялися вгору й опустилися. – Мені з батьком потрібно серйозно поговорити.

– Звичайно, Раечко! – закивав чоловік на знак згоди. Олеся вийшла. Вона ніколи не мала звички підслуховувати дорослі розмови, але за нею двері самі прочинилися від протягу, залишивши вузьку щілину. Дівчинка зробила кілька кроків від кухні, але цікавість її зупинила, і вона тихенько, навшпиньки, котячими безшумними кроками повернулася назад. «Так чинити не можна!» – казала вона сама собі й наказувала ногам іти звідси, але вони вросли в підлогу, як коріння дерева в землю.

Вусата Гора довго говорила, яка Олеся нечемна, невихована, часом огризається й зовсім відбилася від рук.

– Я б і надалі терпіла її свавілля, якби не цей випадок, – обурювалась жінка. – У мене одна дитина, і я не хочу її втратити. Розумієш мене?

– Звичайно, Раечко, дитина – це святе, – улесливо підігравав дружині батько. – Але ж, Раю, зрозумій, що Олеся в мене також єдина дитина, – несміливо нагадав він.

– Трошо, любий, зрозумій мене правильно, – лелійним голосом промовила Вусата Гора. – Чи я ворог Олесі? Чи не розумію тебе? Якби я погано ставилася до дівчинки, то одразу б написала заяву в міліцію, і її ув'язнили б «по малолетці».

– Вона ще мала?, щоб... – почав був чоловік, але Олеся вже не слухала.

Дівчинка прочинила двері, зайшла до кімнати.

– Вибачте, але я випадково все чула, – сказала вона. – Що можна з собою взяти до в'язниці? Я піду збиратися.

Груди Вусатої Гори заколихалися, як хвилі на річці від вітру, вона голосно розреготалася.

– Зовсім здуріла! – сказала тітка крізь сміх. – Іди краще до Костика й негайно попроси вибачення.

– Не піду й не буду! – набурмосилося дівча. – Краще вже в тюрму!

– Ось бачиш! – жінка боляче ткнула пальцем у плече дівчинки. – Уперта, як сто віслюків!

– Якщо не вибачишся, то... – затинаючись, почав несміливо батько.

– Здамо тебе в інтернат! – закінчила його думку Вусата Гора.

– Добре! – погодилася Олеся й пішла.

За кілька хвилин вона повернулася. Чоловік і жінка обернулися на її тихі кроки. На порозі стояла Олеся, одягнена у в'язану шапочку та синю курточку. В одній руці вона тримала свій портфелик, другою притискала до грудей теку.

- Що це за «явлення народу»? - Раїса Іванівна здивовано вирячила очі.

- Я вже зібралася, тож можете взяти мене до інтернату, - спокійно промовила дівчинка.

- Ясно, - посміхнулася жінка. - А шапка та куртка влітку навіщо?

- Теплий одяг коштує недешево, тож в інтернаті можуть не видати, а на порозі осінь, - пояснила дитина.

- Вона й справді в тебе якась... трохи не сповна розуму, - хмикнула Вусата Гора, й Олеся побачила, як її вуса заворушились, ніби молода травичка від вітру. - Іди до себе, роздягайся, - відмахнулася жінка. - Нам із батьком треба поговорити, а ти заважаєш!

Дівчинка пішла у свою кімнату, склала речі та одяг і подалася до Ніни. Коли вона все розповіла подрузі, то не на жарт її розсмішила.

- І ти з мене регочеш, - Олеся ображено насупилася. - Чому?!

- Ти й справді вирішила, що тебе посадять у тюрму? - запитала Ніна.

- Я знаю Вусату Гору. Вона все одно мене кудись запроторить, аби лише я не була вдома, - сказала Олеся. - Як не в тюрму, то в інтернат.

- Кому ти віриш?! - махнула рукою Ніна. - Он мої щодня погрожують, що відправлять мене в інтернат, а я й досі вдома. Просто лякають і все! Учора батько ходив на шабашку, грошеньт підзаробив, тож цілу ніч із мамкою та друзяками квасили, але й я не дрімала! Коли всі поснули, я розжилася грошеньятами. Гайда в кафешку, морозивом пригощу!

- За крадені гроші? - Олеся поглянула на неї широко розплющеними очима. - Ні, я не можу.

– Чому?! – щиро здивувалася Ніна. – Ти ж їх не крала? Ходімо вже! – і весело потягла подружку за руку.

## Розділ 11

За три дні після того, як Олеся вдарила брата, вона застала його знову за тим самим заняттям: хлопець намагався зламати замок.

– Попереджаю: не підходь, сучко! – просичав Костя. Олеся й не підійшла. Вона підбігла до нього й з усієї сили дала копняка. Хлопець не втримався на ногах і впав уперед на коліна, ударився лобом об кут тумбочки, скрикнув, і дівчинка побачила, як на долівку закапали червоні краплі.

«Мені кінець!» – майнула думка. Олеся кинулася навтьоки. Вона бігла за порятунком до тітки Ліди, але Костя наздогнав її ще у дворі й боляче заіхав кулаком в обличчя.

Того вечора Олеся підслухала, як батько з мачухою вирішували, що їм далі робити з дітьми. Вусата Гора була набагато переконливішою за слабкодухого добряка батька. Ще до оголошення вердикту Олеся знала, що її здадуть в інтернат, а Костика залишать удома.

Коли про своє рішення батьки повідомили дітям, Олеся не плакала, не істерила, не благала – усе сприйняла як належне, лише стиха запитала:

– Чому я, а не Костик?

– Бо він на п'ять років старший і буде допомагати вдома по господарству. А ти – меншенька, тобі потрібно вчитися й бути під наглядом дорослих, – пояснила Вусата Гора. – Двічі на місяць ми будемо тебе забирати додому на вихідні, а Костика на цей час відправляти до бабусі.

– Розумне рішення, – сказала на те дівчинка. – Чи могла мачуха вчинити інакше?

Олеся вийшла.

– Ось бачиш?! – почула вона крізь нещільно зачинені двері громовий жіночий голос. – Нема з нею зладу!

Кінець серпня видався напрочуд гарним. Спека вже не докучала, але й осінні дощі не прийшли. Олеся назбирала насіння мальв, висушила його, склала у власноруч зшиту торбинку з тканини та поклала на зберігання в тумбочку. Вона не була впевнена, що Вусата Гора дотримається свого слова і її будуть забирати додому, як обіцяють, а мамині улюблені квіти все одно потрібно буде висадити навесні. Дівчинка допомагала батькам збирати городину, але стала мовчазна й сумна. Лише один день перед від'їздом вона провела з подружкою.

– Я буду сумувати без тебе, – зізналася Ніна. – Ми ж дружили з дитинства.

– У тебе є інші подружки, – зауважила Олеся.

– А! То так, просто приятельки, а в тебе будуть нові.

– Я буду приїжджати, – сказала Олеся й усміхнулася кутиком губ.

– І то так, – зітхнула Ніна, – але все одно якось це неправильно. Я тепер думаю: нехай у мене батьки пиячать, аби лише були живі... Щоб не втрапити в інтернат.

– Така моя доля, – по-дорослому промовила Олеся. А в день Олесиного від'їзду зранку вперіщив дощ. Він лив як з відра, ніби намагаючись зупинити батьків, і дівчинка в душі сподівалася, що вони останньої миті передумають і залишать її вдома. Родина мовчки поснідала, і лише Костя не приховував своєї радості. Він навіть устиг непомітно показати язика Олесі та смикнути за косу.

– Збираємось, – дала команду мачуха, – дощ уже надтих.

– Я вже готова, – відказала їй Олеся.

До зупинки було рукою подати, тож мачуха, батько й донька вже за десять хвилин сиділи в маршрутці, яка везла дівчинку в не відоме їй нове життя.

– Ось побачиш, Олесю, як наша Станиця Луганська знаходиться близько від Луганська, – говорив їй бадьорим голосом батько, намагаючись утішити дочку. – Це зовсім поруч!

Олеся не чула його. Навіщо слова втіхи, якщо вони зараз нічого не варті? Дівчинка задумливо дивилась у вікно. Десь там, зовсім недалеко, кладовище й могила її мами. Водяні потічки рухалися по віконному склу, змінюючи напрямки. Вони то ширшали, то ставали вужчими й стікали донизу. Дощ не вщухав, і все навколо було, як у густому тумані: скільки не вдивляйся в далечінь – нічого не розгледити. Олесі не видно було навіть дерев на кладовищі та заростів кущів, які оточували його з усіх боків і так лякали її. Але ще більше Олесю страхала невідомість. Вона не знала, що її чекає на новому місці, але не сподівалася на щось хороше – недаремно ж дітей лякають відправкою в інтернат. Дощ монотонно шумів, і його звук зливався з шумом коліс, до них вплітав свій басовитий голос двигун маршрутки. У салоні панувала тиша. Похитування авто під шум дощу заколисувало людей, заспокоювало, і вони клювали носом. Лише Олесі було не до сну. Її уява малювала найжахливіші картини майбутнього життя, де зла вихователька, ще більша за Вусату Гору, за будь-яку провину зачинятиме її в темній комірчині, у якій живуть довгохвості зубасті щури. Дівчинці було по-справжньому страшно. Жах сковував тіло настільки, що здавалося, ніби вона сама вже перетворилась у кам'яну холодну статую, не здатну поворухнутися. Зараз уже навіть грізна Вусата Гора та задерикуватий бешкетник Костя здавалися не такими загрозливими порівняно з одним лише словом «інтернат».

– Ти, Лесю, не подумай, що ми тебе спекалися, – крізь її сумні думки прорвався голос батька. – Ми ж для тебе, для твого блага стараємося. Ти не можеш і не маєш права на нас ображатися. Ось побачиш – тобі там сподобається!

За ними сиділа Вусата Гора. Вона мовчала. Коли автобус колихався, потрапляючи у вибоїни на дорозі, Олесі здавалося, що його розхитує своєю вагою мачуха.

## Розділ 12

В інтернаті Олесю провели в кімнату, де вона мала жити. Дівчатка її віку та трохи старші з неприхованою цікавістю дивилися на новеньку, розглядаючи її з ніг до

голови.

– Я – Олеся, – відрекомендувалася дівчинка.

– Там вільне місце, – вказала їй жінка, яка привела сюди. – Зараз ти познайомишся зі своєю вихователькою.

Олеся сторожко пройшла в кінець кімнати, застелила постільною білизною своє ліжко. До неї підійшла жінка, висока й худа, з довгим гострим носом. «Нагадує якусь пташку, – подумала Олеся. – І зовсім не схожа на Вусату Гору».

Від серця трохи відлягло, і було вже не так страшно.

– Я – твоя вихователька, – сказала жінка, безцеремонно оглядаючи дівчинку. – Мене звуть Алла Альбертівна. Зрозуміла?

– Так! – кивнула головою дитина.

– Тобі, Олесю, доведеться вивчити правила нашого закладу й жити за ними.

Жінка говорила нудним голосом на одній ноті, ніби не промовляла, а проспівувала. Вона пояснювала, а Олеся лише мовчки кивала головою на знак згоди, намагаючись усе запам'ятати. Алла Альбертівна показала їй шафу з полицками, де треба складати одяг.

– Дякую, – видавила з себе Олеся.

– А це що в руках? – поцікавилася вихователька.

– Тека... Моя, – тихим тремтячим голосом відповіла Олеся.

Алла Альбертівна різким рухом вирвала з рук дівчинки теку. Вона зробила це так швидко, що Олеся не встигла й рота розкрити.

– Книги, зошити, теки потрібно зберігати тут! – сказала вихователька, ставлячи папку на полицю. – І що ти там назбирала? Така важка!

Олеся з острахом дивилася, як її найцінніша в житті річ стала на полиці із зошитами та підручниками. Заперечувати виховательці Олеся побоялась і зараз хаотично намагалася знайти вихід. Мамині листи повинні бути в неї! Але як це зробити? Де знайти схованку?

Коли Алла Альбертівна пішла, Олесю оточили дівчатка, і вона почала з ними знайомитися.

- Тобі дев'ять років?! - здивовано перепитала височенька дівчинка. - Така мала! Я гадала, що ти першокласниця!

- У мене й мама була невисокою, - пояснила Олеся.

- І де вона зараз? Забухала? - поцікавилась Тетяна.

- Ні, вона померла.

- Буває, - сказала Тетяна. - А тобі родичі кишенькові гроші дали?

- Ні.

- Погано! Наступного разу попроси в них хоча б трішки, - наказала дівчина. - Тільки не здумай патякати, що для мене!

- Добре.

- Будеш з Тетяною дружити - проблем не буде. Затямила, мала?

Олеся кивнула. Цю розмову чула її сусідка по ліжку Карина. Дівчинка була такого ж низенького зросту, як і новенька. Вона привітно всміхнулась Олесі, і та відповіла тим же. Олеся відразу відчула прихильність сусідки і зрозуміла, що вони зможуть подружитися. Карина - смаглява, з рум'янцем на круглих щічках, схожа була б на циганку, якби не кирпатий носик і коротко стрижене пряме лискуче волосся. Вихователька зайшла й покликала дітей на обід, але Олеся заявила, що не голодна.

– Ти не в себе вдома, де можна робити що завгодно й коли завгодно, – монотонно й нудно промовила Алла Альбертівна. – У нас єдині правила, і порядок був, є й буде. І ми не дозволимо робити кожному з вас те, що йому хочеться. Я зрозуміло пояснила?

Вихователька зуділа, як муха, й Олесі здалося, що вона не говорить, а читає з писаного, лише не видного тексту. Дівчинка зробила висновок, що краще їй не перечити, і пішла разом з іншими до ідальні. Карина сиділа з Олесею за одним столом і підбадьорюючи їй усміхалась.

– Ти не хвилюйся, звикнеш, – стисненим голосом сказала вона Олесі. – Головне – не показувати, що ти боїшся, але й випендрюватися тут не можна. А Танці й справді потрібно іноді трохи грошей підкидати, бо згноїть.

– У мене їх нема, – зізналася Олеся.

– Нічого! Десь роздобудемо! – Карина таємниче усміхнулась.

Олеся подумала, що новій подрузі можна довіряти. Після обіду вона сказала Карині, що має кудись переховати теку, але не знає, де знайти надійне місце. Та пообіцяла подумати, й Олеся перепросила, що не може дати папку в руки навіть їй.

– Це єдине, що в мене залишилося від мами після її смерті, – пояснила Олеся й розповіла про мамині листи.

Невдовзі тека була передана Людочці – так мешканці інтернату називали Людмилу Анатоліївну, ще одну виховательку, з гарними розкосими розумними, але сумними очима. Вона в присутності Олесі поклала теку на полицю сейфу у своєму кабінеті й замкнула його.

– Олесю, ключ лише в мене, – сказала вихователька дівчинці, – тож сюди ніхто, окрім мене, не має доступу, а я ніколи чужого не візьму, тож можеш бути спокійною.

– А я зможу її брати, коли потрібно? – запитала Олеся.

Дівчина довірилася виховательці й розповіла про мамині листи. Олеся не знала чому, але саме в Людмилі Анатоліївні та Карині побачила своїх перших друзів на новому місці. Карина їй одразу здалася милою й тихою дівчинкою, якій можна довіряти, а у виховательці було щось материнське, миле, манливе, від неї линуло тепло і світло, яких не можна побачити – лише відчутти душею.

Потяглися звичайні, розмірені будні, коли дні – схожі один на одного близнюки, вечори – нудні, і весь уклад життя, до якого мала призвичаїтися Олеся, нагадував їй вишкіл солдат, коли всі мають прокидатися й лягати спати разом, ходити гуртом до їдальні та на заняття. Усе треба було робити, як усі, незалежно від настрою чи бажання. Олеся дуже сумувала за домом, навіть попри те, що там сталося. Їхне подвір'я, будинок, садок, вулиця, кімната – усе це в спогадах було пов'язане не з останніми подіями, а з минулим, коли там жило справжнє щастя. Олесі бракувало Ніни, і вона ладна була забути колишні образи і її дружбу зі старшими подружками. Дівчинка часто згадувала Іванка, із яким встигла потоваришувати останнім часом. Олеся сумувала за батьком, тільки не за теперішнім, зсутуленим, ніби з нього вийняли хребет, не за тим, хто завбачливо схиляє голову перед Раечкою та дурнуватю до неї всміхається, а за тим, колишнім, щасливим, з доброю, відкритою усмішкою та ясним поглядом.

«Минуле пам'ятати потрібно, але жити ним сьогодні не варто», –

писала їй мама. Лише за кілька тижнів нового життя далеко від дому Олеся збагнула ці слова, і спогади трохи менше їй боліли, ніж раніше. Минуле залишилося позаду, ніби прекрасна казка, що колись закінчується, минає, як усе на світі. Проте Олеся усвідомила й інше:

«Не шкодуй, що щасливі часи лишились у минулому – вони ж усе-таки були! Не думай про лихе, і воно не прийде до тебе. Продовжуй мріяти. Нехай твої мрії будуть навіть божевільними й нереальними, але вони мають здатність здійснюватися, хоча б частково».

І Олеся мріяла! Вечорами, ночами, коли всі спали. Часто вона підводилася з ліжка, підходила до вікна, вилазила на підвіконня й подовгу дивилася на зорі. Дівчинка мріяла про майбутнє, коли зможе покинути стіни інтернату й розпочати

власне, не залежне ні від кого життя. Олеся мріяла, коли Людмила Анатоліївна вечорами дозволяла їй узяти материні листи й залишала дівчинку в кабінеті наодинці зі своїми думками про майбутнє. Щоразу дитина уявляла своє майбутнє по-різному, але там ніколи не знаходилося хоча б маленького місця для Кості та мачухи.

## Розділ 13

Після місяця проживання в інтернаті до Олесі приїхав батько.

– Лесю, збирайся швиденько, поїдемо додому! – сказав він доньці.

Олеся збиралася недовго, лише передяглася й попрощалася з новою подружкою.

– Каринко, не сумуй, я незабаром повернуся, – сказала вона їй і обняла.

– Може, уже не побачимось, – зітхнуло дівча. – Твої батьки можуть передумати й залишити тебе вдома.

– Удома?! Та ти що! Такого ніколи не буде! – упевнено промовила Олеся. – Вусата Гора, напевно, радіє, що мене спекалася!

– Я чекатиму на тебе! – сказала Карина, і її очі стали вологими. – І сумуватиму без тебе, – додала вона на прощання.

Олеся сиділа в маршрутці поруч із батьком і дивилась у вікно. Вона думала про те, чи не буде вдома Костика, якого не хотіла бачити. Дівчинка розуміла, що відправити її в інтернат було ініціативою мачухи, яка знайшла для цього привід. А от батько... Чому він її не захистив? Чому так швидко забув, яким був щасливим поруч із мамою? І як можна було віддати свою єдину доньку в інтернат?

– Лесю, удома на тебе чекають смачні домашні страви, – сказав їй батько. – Тітка Рая потурбувалася, щоб тебе відгодувати за вихідні. Узагалі, вона добра, а суворість у неї напускна. І все, що вона робить для тебе з Костиком – то все задля твого блага. Ти мене розумієш?

- Так, - кивнула головою дівчинка.

Їй узагалі не хотілося бачити мачуху, але так тягнуло до рідної домівки! Задля повернення туди хоча б на кілька днів вона ладна була погоджуватися з кожним батьковим словом. Олеся неухважно слухала його й відповідала «так» або «ні», аби лише не заважав їй роздивлятися навколишні краєвиди за вікном мікроавтобуса. Осінь сипнула на землю всю палітру кольорів, і дерева, кущі, трава - усе було розфарбоване різними барвами. Поруч із жовто-сонячним убранням дерев - жовтогаряче, як пекуче сонце, а ще й зеленаве, світлого та темного відтінків, там - багрянець на деревах, інколи - зовсім червоне. І все так гармонійно поєднане, що очей від тої краси не відірвати!

- Голодна, доню? - знову батько.

- Ні, нас добре годують.

- Усе одно не так, як удома! Ось Раечка щось як приготує, то не хочеться із-за столу вставати! Вона справжня майстриня на кухні! Тобі подобається, як Раечка готує?

- Мама краще готувала, - Олеся не втрималася і сказала, що думала.

Батько замовк і деякий час сидів тихо, давши змогу Олесі спокійно дивитись у вікно. Хвилин за десять чоловік обняв доньку за плечі й сказав:

- Ми з Раечкою хотіли розписатися, тобто одружитися, щоб усе було законно... Хотіли, щоб я всиновив Костика, а Раечка стала тобі справжньою матір'ю...

- У мене є мама, - перебила його Олеся.

- Але ж вона померла.

- Вона є, хоча й мертва. У кожної дитини одна мама.

- Так ось, - продовжив чоловік, - хотіли ми так зробити, але подумали й вирішили, що не варто. Якщо ми так зробимо, то Раечка не зможе отримувати

кошти за Костика як мати-одиначка, та й тебе в інтернат не візьмуть. А так ти зможеш там жити й навчатися, бо напівсирота.

Олеся зрозуміла, що жити в інтернаті їй тепер не один рік. Десь у душі вона ще сподівалася, що від'їзд із рідної домівки – то покарання з випробувальним терміном на рік, тепер стало зрозуміло, що надовго. Дівчинка зітхнула. Вона себе вже майже налаштувала на життя в інтернаті впродовж одного року, тепер доведеться змиритись і звикати.

– Тату, мені потрібно трохи грошей, – сказала дівчинка, згадавши Тетяну.

Олеся вирішила, що тітка Рая грошей не дасть, і потрібно скористатися слушною нагодою, поки вони з батьком наодинці.

– Навіщо? Вас там годують, одягають, дають підручники та зошити.

– Мені потрібно на власні потреби, – сказала Олеся, – зовсім небагато.

– Лесю, розумієш, гроші всі в Раечки, тож якщо треба, то попросиш у неї.

– Я ж багато не прошу, – зауважила дівчинка. – Вона тобі дала на дорогу?

– Так-так! Дала! – спохопився чоловік і поліз рукою до кишені штанів.

Він дістав дріб'язок і дві гривні.

– Ось, це все, що лишилося. Бери, доню! – віддав їй гроші.

Олеся знала, що цього занадто мало, щоб Тетянка залишила її в спокої, тож доведеться просити в мачухи. Вона так просто не дасть ні копійки, тож потрібно вигадати щось правдоподібне.

Удома Вусата Гора зустріла дівчинку з розкритими обіймами. Улесливим голосом проспівала про те, як Олеся подорослішала та схудла, тож треба її відгодувати. Дитині неприємним було все, що робила жінка: її обійми, солодкі слова – усе тхнуло нещирістю. Олеся швидко поїла, подякувала й поквапилась у свою кімнату. Серце наповнилося щемом, коли побачила рідні стіни, своє ліжко,

тумбочку, де ховала листи від мами. Дверцята виявилися напіввідчиненими, і дівчинка заглянула всередину. Там було порожньо, на тумбочці сиділа улюблена лялька, вдягнена у сукню, пошиту ще мамою. Олеся взяла ляльку в руки, притиснула її до грудей, і на душі стало спокійніше й тепліше. На вікні – ті самі квіти, на ліжку – її ковдра. Усе так, як і було до від'їзду.

Олеся відчинила шафу – одяг на місці. Вона прилягла на ліжко, не випускаючи з рук ляльку, і незчулася, як задрімала. Їй наснилася мама. Вона схилилася над донечкою, погладила по голівці, лагідно всміхнулася і промовила: «Доню, сонечко мое, час прокидатися!» – «Зараз, мамо!» – крізь сон промовила дівчинка. Вона була в тому стані, коли вже розуміла реальність, але сон ще не відпускав, і їй не хотілося, щоб сновидіння скінчилося, а разом із ним зник образ мами, такої милої, доброї, найкращої у світі!

– Мамо, не йди! – скрикнула дівчинка, коли дорогий образ розтанув.

Олеся розплющила очі. Вона у своїй кімнаті, де все, як колись, тільки вона тут, а мама – у снах. Дівчинці хотілося заснути знову, щоб побачити маму, і вона ще раз заплющила очі, але сон уже пропав. Олеся трохи полежала в ліжку, підвелася, посадила ляльку на тумбочку й надумала піти до Ніни.

Подруга зустріла її радісно, защебетала, як за нею сумує. Дівчатка погуляли вулицями, розповідаючи одна одній новини.

– Як там Іванко? – поцікавилась Олеся.

– Як? Нормально. Сама спитай його, – усміхнулася Ніна. – Закохалась чи що?

– Та ну тебе! – зашарілась Олеся. – Ніно, мені потрібно трохи грошей, – сказала дівчинка й розповіла про Тетянку.

– Точно треба їй трохи дати, хай би вдавилася! – погодилась Ніна. – А то вона тебе чмирить постійно буде.

– Отож! А мачуха не дасть, я це знаю. У неї снігу взимку не випросиш.

– Потрібно виручати подругу! – Ніна задумалась. – Чекай на мене завтра ввечері, щось роздобуду.

– Де ти візьмеш?

– То вже моя проблема! – усміхнулась Ніна.

– Я не знаю, коли зможу віддати борг.

– Я ж не сказала, що дам у борг. Просто допоможу тобі, а колись ти мене виручиш.

– Гаразд.

Увечері Олеся попросила грошей у мачухи.

– Навіщо тобі, квіточко? – лелійним голосом запитала жінка.

– Потрібно на дрібнички, – сказала Олеся. – То ампулка не пише, то зошита не вистачило, тож треба підкупити.

Кінець ознакомительного фрагмента.

----

Купити: [https://tn.knigapoisk.com/ru/talan\\_sv-tlana/matusin-ober-g](https://tn.knigapoisk.com/ru/talan_sv-tlana/matusin-ober-g)

Текст предоставлен ООО «ИТ»

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию: [Купити](#)